TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKÇE DİL EĞİTİMİ DENEYİMLERİ VE KURUMSAL YAPILAR

MAISSAM NIMER

İPM
İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKÇE DİL EĞİTİMİ DENEYİMLERİ VE KURUMSAL YAPILAR

MAISSAM NIMER

Kasım 2019

Maissam Nimer, göç, eğitim, dil ve toplumsal cinsiyet konuları üzerine çalışan 2018/19 Mercator-İPM Araştırmacısı'dır.

Katkıda bulunanlar: Marlene Resch ve Tuygun Oruç

İstanbul Politikalar Merkezi Hakkında

İstanbul Politikalar Merkezi demokratikleşmeden iklim değişikliğine, transatlantik ilişkilerden çatışma çözümüne ve arabuluculuğa kadar uzanan önemli sosyal ve siyasi konularda uzmanlığa sahip, çalışmalarını küresel düzeyde sürdüren bir politika araştırma kuruluşudur. İPM araştırmalarını üç ana başlık altında yürütmektedir: İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi, Demokratikleşme ve Kurumsal Reform ve Çatışma ve Arabuluculuk. 2001 yılından bu yana İPM, karar alıcılara, kanaat önderlerine ve paydaşlara uzmanlık alanına giren konularda tarafsız analiz ve yenilikçi politika önerilerinde bulunmaktadır.

www.ipc.sabanciuniv.edu

Mercator-İPM Araştırma Bursu Programı

Mercator-İPM Araştırma Bursu Programı, İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi'nin bir parçasıdır. Programın amacı, ağırlıklı olarak Almanya'dan gelecek olan araştırmacıların, Avrupa Birliği/Almanya-Türkiye ilişkileri ve iklim değişikliği alanlarında yapacakları araştırmalarla, Türkiye-Almanya ve aynı zamanda Türkiye-Avrupa arasındaki akademik, siyasal ve sosyal bağları güçlendirmektir. İPM-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi, 21.Yüzyılın zorluklarına birlikte hazırlanmak için küreselleşen dünyada bilgi edinme, insan ve fikir değişiminin bir önkoşul olduğu düşüncesi üzerine kurulmuştur.

* Bu rapor, "Institutional Structures and Syrian Refugees' Experiences with Turkish Language Education in Turkey" başlıklı raporun Türkçe çevirisidir. Yapılan yorumlar ve varılan sonuçlar yalnızca yazara aittir ve İPM'nin resmi görüşünü yansıtmaz.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 4
GİRİŞ 5
YÖNTEM VE VERİLER 7
DİL EĞİTİMİNİN DURUMU – KURUM HARİTASI 8
- Düzeyler ve Sertifikalar 9
- Kapasite 10
- Üniversitelerdeki Dil Kursları ve Burslar 11
- STK'lar ve Milli Eğitim Bakanlığı'yla İmzalanan Protokoller 13
- Dil Politikası 16

YETİŞKİN MÜLTECİLER İÇİN DİL EĞİTİMİNİN ÖNEMİ 17
- Sosyal ve Kültürel Katılım için Dil 17
- Resmi Konular ve Bürokrasi için Dil 18
- İstihdam için Dil 18

1. TEMA: MÜLTECİLERİN DİL KURSLARINA ERİŞİMİ 20
- Sınırlı Kapasite ve Mekan 20
- Uzun Çalışma Saatleri Nedeniyle Zaman Kısıtı 20
- Dil Kurslarının Maliyeti 21
- Aile Dinamikleri ve Çocuk Bakımı 22
- İletişim Kanalları ve Hedef Kitleye Ulaşmak 22
- Kursa Kayıt Sorunları 24
- Çevrimiçi Platformlar ve Malzemeler 24

2. TEMA: FARKLI İHTİYAÇLAR 25
- Mülteciler Arasında Sosyodemografik Farklar 25
- Kursları Farklı İhtiyaçlara Göre Düzenlemek 26
- Akademik Türkçe 26
- Konuşmayı Öğrenme İhtiyacı 27
- Sınıf Dışında Türkçe Konuşma Pratiği Yapmak 29
- Sosyal Etkileşimi Artırma Önerileri 30
- Eğitim Malzemeleri 31

3. TEMA: ÖĞRETMENLERİN YETKİNLİKLERİ 33
- Öğretmen-Öğrenci İlişkileri 33
- Öğretmen Seçimi ve Meslek İçi Eğitim 33
- Sertifika Programları 34
- Eğitim Sertifikaları Konusunda Öneriler 35
- Suriyelilere Eğitim Vermeye Yönelik Müfredat Hazırlamak 36

SONUÇ VE ÖNERİLER 38
- Mültecilerin Dil Derslerine Erişimi 38
- Farklı İhtiyaçlar 40
- Öğretmenlerin Yetkinlikleri 40

KAYNAKÇA 42

TEŞEKKÜRLER

Bana zaman ayırarak deneyimlerini ve önerilerini paylaşan bütün katılımcılara teşekkürü borç bilirim. Bu rapora katkıda bulunan Marlene Resch ve Tuygun Oruç, sadece bu raporun bazı kısımlarını yazmakla kalmadı, aynı zamanda görüşmeler sırasında bana eşlik etti ve rapor hazırlanırken fikirlerini ve enerjilerini benimle paylaştılar. İPM stajyerleri Sahar Lahdifi, Ertuğrul Atlı, Kerim Can Çevik, Maria Stachira, Fatmanur Delioğlu, Arda Enfiyeci, Tuğçe Kırmacı ve Sabiha Didar Tutan'a katkılarından, Dilhan Toredi, Hatice Berra İnce, Sahar Al Sharie, Ahmet Karaaslan, Lilav Kenjo ve Nada Kat'a yaptıkları deşifrelerden ve çevirilerden dolayı teşekkür ederim. İPM'deki çalışma arkadaşlarım Pelin Oğuz, Gülcihan Çiğdem Okan ve İnci Ünal'a bu süreçte bana destek verdikleri ve yol gösterdikleri için, Megan Gisclon'a da bu raporun redaksiyonunu yaptığı için çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Alman ekonomisini yeniden inşa etmek amacıyla 1961 yılında başlatılan misafir işçi (*Gastarbeiter*) programı kapsamında Almanya'ya 2,8 milyondan fazla Türk göçmen gitti.[1] Başlarda bu "misafir" işçilerin geçici olduğu düşünülüyor, ülkeye "entegre olmaları" için çok az çaba sarf ediliyordu. Zaman geçtikçe ve bu kişiler kalıcı olmaya başladıkça, bu konuyla ilgili politikaların eksik olması eğitime erişim gibi alanlarda eşitsizliğin oluşmasına neden oldu.[2] Çeşitli anlaşmazlıklardan dolayı göç dalgaları büyüdükçe ve Almanya'ya plansız ve düzensiz şekilde daha çok sayıda kişi geldikçe, Alman devletinin harekete geçmesi gerekti. Gelen göçmenlerin entegre edilmesi ve işgücü piyasasına girebilmesi amacıyla milli dilin öğretilmesi için giderek daha çok çaba harcanmaya başlandı.[3]

Son sekiz yılda Türkiye'ye yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli mülteci geldi.[4] Almanya'da olduğu gibi, ilk başlarda bu büyük göçmen nüfusunun geçici olduğu düşünülüyordu. Hala Türk hükümeti Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki kalışından bahsederken, daha uzun vadeli bir bakış açısı olduğunu gösteren "entegrasyon" ifadesini kullanmaktansa, "uyum" ifadesini kullanıyor. Suriyeli mülteciler yasal olarak mülteci sayılmıyor, Türkiye'de "geçici koruma" kapsamında bulunuyorlar.[5] Suriye'deki savaş nedeniyle mültecilerin kalış süresini öngörmek imkansız olmasına rağmen, bütün siyasi partilerin Suriyelilerin geri döneceği yönündeki vaatleri sebebiyle altta yatan bir beklenti oluşuyor.

Türkiye'ye yönelik göçün özelliklerinde ortaya çıkan değişiklikler, göç ve iltica politikalarının gözden geçirilmesine neden oldu. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Nisan 2013'te yürürlüğe girmesiyle önemli bir adım atılmış oldu. Bu kanunla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmen kurulmuş oldu; söz konusu genel müdürlük, İçişleri Bakanlığı tarafından yabancıların Türkiye'ye girişine, ülkede kalışına ve çıkışına, ayrıca göçmenlerin ve iltica talebinde bulunanların haklarına yönelik uygulamaları ve düzenlemeleri yapan merkezdir. Ancak devlet hala mültecilerin kalışını uzun süreli olarak görmemekte, mültecilerin kendileri de genel olarak kalışlarının geçici olduğunu düşünmektedir.[6] Hem devletin hem de bireylerin bakış açıları, ev sahibi ülkenin dilinin eğitimi/öğrenimi açısından kimi sonuçlar doğurmaktadır. Bireylerin bakış açısından, mülteciler durumları belirsiz olduğu için dil öğrenmeye zaman ayırmak istemeyebilir. Ancak aslında mültecilerin Türkiye'den kendi ülkelerine dönme ve üçüncü ülkelere yerleşme oranları hala çok düşük. 2014-2019 yılları arasında Türkiye'deki 3.6 milyon Suriyeli'nin 15.159'u üçüncü ülkelere yerleşti[7] ve Mayıs 2019

1 Claudia Diehl and Matthias Koenig, "God Can Wait – New Migrants in Germany Between Early Adaptation and Religious Reorganization," *International Migration* 51, no. 3 (2013): 8–22, doi:10.1111/imig.12093.

2 Çetin Çelik, "Disadvantaged, but Morally Superior: Ethnic Boundary Making Strategies of Second-Generation Male Turkish Immigrant Youth in Germany," *Identities*, March 22, 2017, 1–19, doi:10.1080/1070289X.2017.1305218.

3 Alisha M. B. Heinemann, "The Making of 'Good Citizens': German Courses for Migrants and Refugees," *Studies in the Education of Adults* 49, no. 2 (July 3, 2017): 177–95, doi:10.1080/02660830.2018.1453115.

4 DGMM, "Ministry Of Interior Directorate General Of Migration Management," Governmental Website, *DGMM*, (January 2019), http://www.goc.gov.tr/icerik6/temporary-protection_915_1024_4748_icerik

5 Didem Danış and Dilara Nazlı, "A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in İstanbul," *International Migration*, August 24, 2018, doi:10.1111/imig.12495

6 Murat Erdogan, *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018)

7 DGMM, "Ministry Of Interior Directorate General Of Migration Management."

itibariyle 329.000 Suriyeli Suriye'ye geri döndü.[8] Mültecilerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'de kaldığı için, Türkçe öğrenmek acil bir konu haline geldi. Bu kadar çok sayıda yabancı zorunlu göçmen olgusuna Türkiye'nin yakın tarihinde daha önce hiç rastlanmadığı için Türkçe dil eğitimi ihtiyacı yeni yeni ortaya çıkıyor. Henüz bu ihtiyaca göre ayarlanmış yeterli bir dil eğitim sistemi oluşturulmadı.[9]

Türkiye'deki Suriyeliler hakkında yapılan çalışmalarda, ev sahibi ülkenin dilini bilmemenin, göçmenlerin haklarına ve eğitime,[10] iş gücü piyasasına,[11] sağlık hizmetlerine[12] ve hukuki hizmetlere[13] erişimini engellediği ortaya çıkmıştır. Dil, aynı zamanda kadınlar için özel bir engel oluşturmaktadır.[14]

8 Refugees Association - Multeci Dernegi, "Number of Syrians in Turkey - May 2019," June 21, 2019, https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=IwAR2rU93yNuCkxa1Va20sGq6blxD_CQU9v8kDdP5pi4_fILWao79mhYJADBo.

9 Maissam Nimer and Tuygun Oruc, "Sustainable Approaches to Humanitarian Assistance in the Field of Language Education for Adults Refugees in Turkey" (İstanbul: İstanbul Policy Center, March 2019)

10 Wiebke Hohberger, "Opportunities in Higher Education for Syrians in Turkey: The Perspective of Syrian University Students on the Educational Conditions, Needs and Possible Solutions for Improvement" (İstanbul Policy Center, March 2018).

11 IYF, "Opportunities for Syrian Youth in İstanbul: A Labor Market Assessment" (İstanbul: International Youth Foundation (IYF), January 2018)

12 Gabriele Cloeters and Souad Osseiran, "Healthcare Access for Syrian Refugees in İstanbul: A Gender-Sensitive Perspective," Workshop Report (İstanbul: İstanbul Policy Center, January 2019).

13 Senay Ozden and Oula Ramadan, "Syrian Women's Perspectives on Life in Turkey - Rights, Relations and Civil Society" (İstanbul: Badael Foundation, 2019)

14 UN Women, "Needs Assessment of Syrian Women and Girls Under Temporary Protection Status in Turkey" (Ankara, June 2018)

Raporun Amacı

Bu raporun amacı, Türkiye'deki mültecilere yönelik dil eğitiminin durumunu analiz etmektir. Öncelikle kurumsal düzeyde genel yapılar ve bu yapıların arasındaki bağlar özetlenmektedir. Sonra saha çalışmalarında elde edilen ve 1) dil kurslarına erişim, 2) farklı dil ihtiyaçları, 3) öğretmenlerin yetkinlikleri olmak üzere üç temada ele alınan bilgilerden yola çıkılarak, dil eğitimi konusunda zorlukların ve fırsatların neler olduğu incelenmektedir. Bulgular ele alındıktan sonra, mültecilerin dil öğrenme süreçlerinin organize ve koordine edilmesi dahil olmak üzere, Türkiye'de daha kapsamlı bir dil eğitimi verilmesine yönelik politikalar konusunda öneriler sunulmaktadır.

YÖNTEM VE VERİLER

Bu rapor, Eylül 2018-Haziran 2019 tarihleri arasında yapılan niteliksel çalışmaya ve çeşitli ampirik verilere dayanarak hazırlanmıştır. Türkiye'de ve başka ülkelerde dil eğitimine odaklanan literatürün analizine yönelik yoğun bir masa başı araştırma dönemini takiben, İstanbul'un Suriyeli nüfusunun yoğun olduğu ve sosyoekonomik ve demografik açıdan farklı özellikler taşıyan (Fatih, Sultanbeyli, Küçükçekmece, Sultangazi ve Beyoğlu gibi) mahallelerinde sivil toplum kuruluşlarında (STK), toplum merkezlerinde ve belediyelerde öğretmenlerle ve idarecilerle yapılan derinlemesine görüşmeleri içermektedir. Bu görüşmelerde mevzuata, erişim hakkına, deneyimlere, zorluklara, öğrenciler arasındaki farklara ve değerlendirme mekanizmalarına odaklanılmıştır. Bu çalışmada, Türkçe dil kurslarında halihazırda öğrenci olan veya geçmişte öğrenci olmuş Suriyelilerle ve diğer yabancılarla görüşmeler de yapılmıştır. Katılımcılar, gelinen coğrafi bölge, cinsiyet ve sosyoekonomik statü açısından temsili sağlayacak biçimde seçilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların biyografileri ve dil öğrenme deneyimleri ele alınmıştır. Görüşmelere ek olarak, çeşitli kurumlardaki dil dersleri etnografik açıdan sistematik olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca Ankara'daki devlet kurumlarındaki yetkililerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. İzin alınan durumlarda ses kaydı alınan görüşmeler deşifre edilmiş, temaya dayalı içerik analizi yapılarak görüşmelerde tekrarlanan temalar belirlenmiş ve başka görüşmelerle karşılaştırılmıştır.

Paydaşlarla yapılan görüşmelerde, devlet kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul'daki il müdürlüğü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye İş Kurumu (İşkur), Yunus Emre Enstitüsü ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitim Derneği'nden (YADOT) yetkililerle konuşulmuştur. Ayrıca İstanbul'daki Halk Eğitim Merkezleri (HEM), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kurslar (İSMEK), belediye meslek eğitim kursları, belediyeler, devlet okulları ve STK'lar gibi kurumlar tarafından düzenlenen dil kurslarının veya dil merkezlerinin idarecileriyle de görüşmeler yapılmıştır. Bu kurumlarda dil okulları, tanınmış özel merkezler veya üniversitelerin yapısındaki merkezlerin idarecileri ve öğretmenleriyle yapılan görüşmelerin yanı sıra, öğrencilerle görüşmeler ve odak grup çalışmaları yapılmıştır. Aynı zamanda akademisyenlerle, paydaşlarla ve Almanca kurslarındaki öğrencilerle de görüşülmüştür (bkz. görüşülen kişilerin tam listesi için Ek A).

Akdem İstanbul (özel), İSMEK (devlet) ve Mülteciler Derneği (STK) olmak üzere üç farklı dil merkezindeki Türkçe öğrencilerine e-posta olarak gönderilen ve Google Formlar kullanılarak hazırlanan çevrimiçi anket ile veri toplanmıştır. Anketi toplam 363 kişi yanıtlamıştır. AKDEM'den 52, İSMEK'ten 289 ve Mülteciler Derneği'nden 22 yanıt gelmiştir. Toplam 197 Suriye vatandaşı anketi doldurmuştur (yanıt verenlerin %54'ü). Bu raporda, sadece Suriye vatandaşlarından elde edilen sonuçlar ele alınmaktadır.

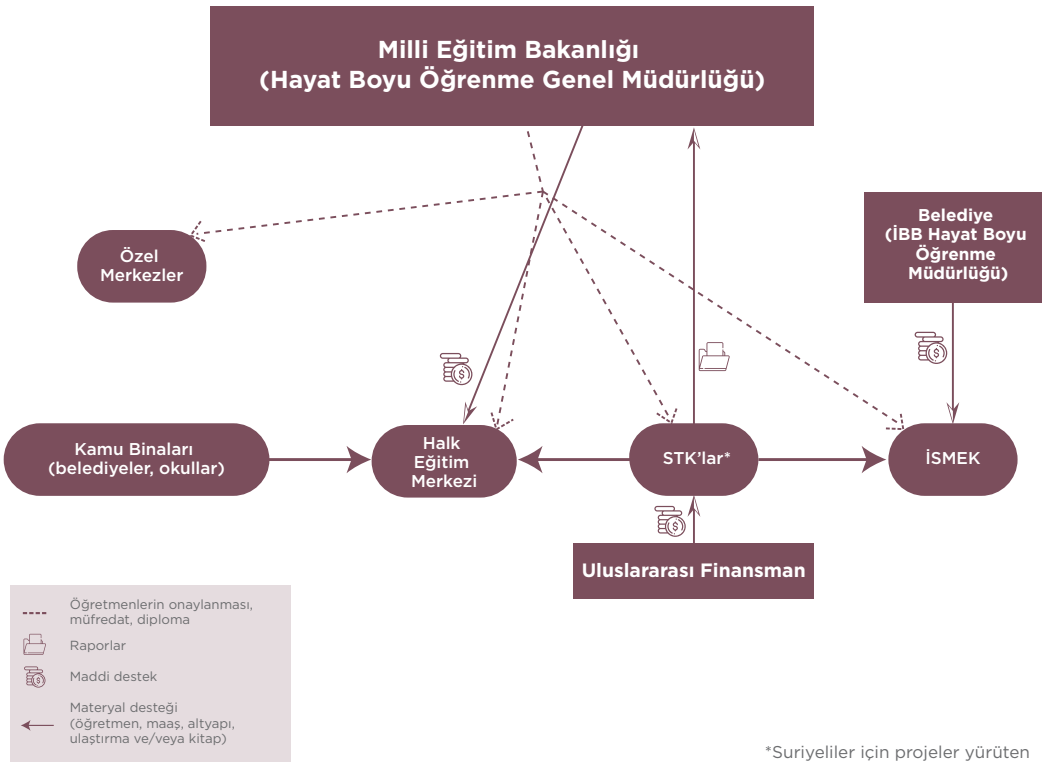
DİL EĞİTİMİNİN DURUMU – KURUM HARİTASI

Türkiye'de Suriyeli yetişkinler için dil eğitimine yönelik birkaç kanal vardır. Üniversite dil eğitim merkezleri, İSMEK (263 merkez), HEM'ler (İstanbul'da 40 Merkez) ve özel merkezlerin yanı sıra, hayır kurumlarının, vakıfların, kuruluşların, kimi zaman camilerdeki dini örgütlerin ve Suriyelilerin işlettiği merkezler bu kanallardan bazılarıdır. Kanalların hepsi farklı öğrenci gruplarını hedeflemektedir. Yüksek öğretim almak isteyenler üniversitelerin kurslarına veya özel kurslara gitmektedir; günlük hayatta yetecek kadar Türkçe öğrenmek isteyenler için farklı merkezler vardır.

Uluslararası finansman kaynakları olan STK'lar bu kurumlara destek vermekte ve yukarıda bahsedilen iki kanalda (İSMEK ve HEM'ler) insani yardım hizmeti sunmaktadır.

İlk kanal, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) kapsamındadır. Bakanlık çatısında dil eğitimi programı olan iki tür merkez vardır; bunlar HEM'ler ve İstanbul'daki İSMEK merkezleridir.

İstanbul'daki Dil Eğitimi Alanının Kurumsal Haritası

*Suriyeliler için projeler yürüten

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü kapsamındaki HEM'ler cumhuriyetin ilk döneminde halka okuma yazma ve cumhuriyet değerlerini öğretmek amacıyla başlatılan ulusal hareketin bir parçası olarak kuruldu. Türkiye neoliberalleştikçe bu merkezlerde emek piyasasına yönelik beceriler öğretilmeye başlandı. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2011'de çıraklık eğitiminin ve yaygın eğitimin bir araya getirilmesi sonucunda ortaya çıktı. 2014 itibariyle Suriyelilerin Türkiye'de uzun süre kalacağı yavaş yavaş anlaşıldıkça, bu merkezlerde yabancılar için Türkçe dersleri verilmeye başlandı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1996'da kurulan İSMEK, en büyük eğitim merkezlerinden biridir. Bu merkezlerin amacı, talep edilen konularda ücretsiz mesleki eğitim vermektir. Verilen sertifikalar, Milli Eğitim Bakanlığı onaylıdır. Bu merkezlerin organizasyon ve işletme yapısı açısından ortak yönleri olmasına rağmen, aralarındaki temel fark finansman kaynağıdır. HEM'lerin finansmanını Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) sağlarken, İSMEK merkezlerinin finansmanını İstanbul Büyükşehir Belediyesi kapsamındaki Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü sağlamaktadır. Her iki kurumun müfredatı, kurs süresi, sertifikaları ve temel öğretmen seçimi ölçütleri konusundaki kararlar HBÖGM tarafından verilir ve bu merkezlerdeki kurslar ücretsizdir. Öğretmenlerin işe alımı da aynı sistem çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanır.

Düzeyler ve Sertifikalar

İngilizce CEFR olarak kısaltılan "Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme," yabancı dil öğrenenlerin başarılarını belirlemek amacıyla Avrupa çapında ve giderek başka ülkelerde de kullanılan bir kılavuzdur. CEFR'de, bireylerin dil becerilerini belirlemek için altı ortak referans düzey (A1, A2, B1, B2, C1, C2) vardır. Türkiye'deki dil öğretim merkezlerinin çoğunda en sık rastlanan düzeyler A1 ve A2'dir; ancak bütün düzeyler giderek daha çok talep edilmektedir. Örneğin İSMEK merkezlerinde A1 2012'de, A2 2014'te, B1 2016'da, B2 ve C1 2018'de başlamıştır (10. Görüşme). Ancak bu merkezlerde temel dil öğretimine odaklanıldığı için daha yüksek düzeylerde kurslara nadiren rastlanmaktadır.

Kurumlar, halihazırda bakanlıkta olmayan bir modül önerebilir. Yeni modül onaylandıktan sonra, mevcut kurs modüllerini içeren listeye eklenir. Bu uzun süreçte akademisyenler, önerilen modülün uygun olup olmadığını değerlendirir. Önerilen kurs modülü, değerlendirilmesi ve uygun olup olmadığının belirlenmesi için üç farklı tarafa gönderilir. BM Kalkınma Programı yetkilileri, henüz e-yaygın sisteminde olmayan ve sınıf içi öğrenme, çevrimiçi programlar ve öğrenme yönetim sistemini bir araya getiren "karma eğitim" modeli içeren yeni bir kurs modülü açmak istediklerinde, ne tür zorluklarla karşılaştıklarını anlattı. Bu uzun süreç, görüşme yapıldığında hala devam ediyordu.

Merkezler, kurs programını başarıyla tamamlayanlara, Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği yetkiye göre sertifika verir. Paydaşlara göre Milli Eğitim Bakanlığı, 1924'ten beri dil merkezleri aracılığıyla bu tür sertifikalar veriyor. Milli Eğitim Bakanlığı sertifikası vermek isteyen merkezlerin uyması gereken bazı süre kısıtları vardır. Her bir kursun kaç saat olacağı bakanlık tarafından belirlenir ve merkezi bir sistemde belirtilir. İSMEK merkezlerinde ilk iki düzey (A1 ve A2) için sertifika verilirken, daha sonraki iki düzey için sadece katılım belgesi verilir çünkü bu kursların süresi, bakanlığın öngördüğü süreden daha kısadır (360 saat yerine 120 saat). Öğrenciler, özellikle daha ileri düzeylerde kurs sürelerinin çok kısa olduğunu belirtiyor. Öğrenciler genellikle sadece bu dersler sırasında Türkçe pratiği yapabiliyor.

HEM sertifika sürecini 2015'ten beri "e-yaygın" adı verilen bir bilgisayar yazılımıyla merkezi olarak koordine etmektedir. HEM idarecileri ve öğretmenleri, öğrenciler hakkında notlar ve devam durumu gibi bilgileri sisteme girer. Öğrenciler gereklilikleri başarıyla tamamladığında, bakanlık merkezden onay gönderir, sertifikalar yerel HEM'lerde basılır ve öğrencilere dağıtılır. İSMEK merkezleri bakanlığın belirlediği şartlara uyarsa HBÖGM'nin sertifikalarını da verebilir. Öğrencilere sertifika vermek isteyen STK'lar Milli Eğitim Bakanlığı ile (aşağıda anlatılan şekilde) bir protokol imzaladıktan sonra, bir HEM'le anlaşma yapmalıdır. HEM'ler bu süreci koordine eder ve asgari şartlara uyan (%80 devam, belirli öğrenme çıktıları ve sınav başarısı) merkezlerde öğrencilere sertifika verir. Öğretmenler, bakanlık tarafından belirlenen modüllere uydukları sürece sınavların içeriğini belirleyebilir. Öğrencilerin sertifika alabilmek için Türkiye'de resmi bir hukuki statüsü (geçici koruma, oturma izni veya T.C. vatandaşlığı) olmalıdır.

Ulusal düzeyde kabul gören bu sertifikalar, üniversiteler tarafından kabul edilmemektedir. Yunus Emre Enstitüsü'nün verdiği "Türkçe Yeterlik Sınavı" (TYS) sertifikaları dışında, bütün yüksek eğitim kurumları tarafından kabul edilen tek sertifika, TÖMER merkezleri tarafından verilen sertifikalardır. Üniversiteler AB çerçevesini kabul ettiği için, bu sertifikaların AB ülkelerinde de geçerli olması gerekiyor. Bazı özel merkezlerin üniversitelerle imzaladığı protokoller sayesinde, öğrencileri TÖMER veya TYS sınavlarına girebiliyor. Hem TÖMER hem de TYS sınavlarında dört yetkinlik (dinleme, okuma, yazma ve konuşma) sınanmaktadır. Yüksek öğretim düzeyine, kuruma ve öğretim alanına göre farklı Türkçe düzeyi şartları olabilmektedir. Bu sınavlar pahalıdır. Ancak bazı öğrenciler tasarruf yapma stratejileri geliştirmiştir. Daha ucuz özel merkezlerde veya HEM veya İSMEK gibi ücretsiz merkezlerde Türkçe öğrenip, daha sonra TÖMER veya TYS'de sınava girerek üniversitelerin kabul ettiği sertifikaları alırlar.

Kapasite

Dil okullarının kapasitesi genellikle sorundur. HEM'ler, "öğrenmeye ve öğretmeye" uygun fiziksel şartlara sahip olan belediyeler veya okullar gibi kamu binalarında kurs düzenleyebilirler. Ancak kapasite nadiren talebi karşılayacak düzeydedir. Aşağıdaki tablolarda gösterildiği üzere, HEM'ler ve İSMEK tarafından verilen bilgilere göre, HEM'ler 2014'te Türkiye'nin çeşitli yerlerinde 192.625 öğrenciye, İSMEK ise İstanbul'da 3.597 öğrenciye hizmet sunmuştur. Her yıl öğrenci ve düzey sayısında artış olmasına rağmen, Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısı düşünüldüğünde bu sayılar hala düşüktür. Genellikle kaynaklar kısıtlı, kurslar arasındaki bekleme süreleri ise uzundur. Kurslara kaydolan kişi sayısı neredeyse hep kapasiteden fazladır.

İSMEK – Kaydolan Kişi Sayısı

Yıl	Yabancı öğrenci sayısı	Suriyeli öğrenci sayısı
2013–2014	1.991	522
2014–2015	2.898	534
2015–2016	4.896	1.197
2016–2017	5.481	1.835
2017–2018	9.011	3.597
2018–2019 (tamamlanmadı)	5.419	1.641
Toplam	**29.696**	**9.326**

Kaynak: İSMEK tarafından verilen sunum

HEM – Kaydolan Kişi Sayısı ve Sertifika Alanların Yüzdesi

Yıl	Suriyeli öğrenci sayısı	Sertifika alanların yüzdesi
A1		
2014	1.144	%59
2015	39.591	%67
2016	66.643	%67
2017	33.899	%56
2018	14.028	%35
Toplam	**155.305**	**%57**
A2		
2015	4.097	%77
2016	13.481	%66
2017	11.802	%63
2018	5.045	%35
Toplam	**34.425**	**%60**
B1		
2017	1.365	%60
2018	1.530	%33
Toplam	**2.895**	**%47**

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen sunum

Üniversitelerdeki Dil Kursları ve Burslar

Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Merkezi (TÖMER), yüksek öğretimde okumak isteyen kişiler için en iyi öğrenme ortamı olarak görülmektedir. Bu merkezler, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen kriterlere uymak zorundadır. Bu kurslar daha uzun süreli olduğu için, dil öğrenmek ve pratik yapmak için daha çok zaman vardır. Ancak bu merkezler zaman açısından fazla esneklik göstermemekte ve çalışanlara pek fırsat sunmamaktadır. Ayrıca bu kurslar maddi durumu iyi olan yabancı öğrencilere yönelik olduğu için ücretleri de yüksektir.

Cumhurbaşkanlığı 1960'lı yıllardan beri başka devletlerle imzalanan iki taraflı anlaşmalar kapsamında burslar vermektedir; bu burslar 1992'de "Büyük Öğrenci Projesi" adı altında sistemli hale getirilmiştir.[15] 2012'de başlatılan "Türkiye Burs Programı" kapsamında öğrencilerin eğitimi boyunca masrafları, gidiş geliş uçak biletleri, yurt masrafları ve sağlık sigortaları karşılanır ve öğrencilere ayda 700 TL (yaklaşık $135) harçlık verilir. YTB 2010'da kurulduktan sonra bu program YTB'ye aktarılmıştır. Ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerden Türkiye'deki üniversitelere gelen (Suriyeliler dahil) öğrencilere yöneliktir.[16] Önceleri diğer yabancı öğrencilerle rekabet eden Suriyeli öğrenciler bu programdan faydalanıyordu. Türkiye'deki Suriyeli sayısı arttıkça YTB, örneğin Alman devleti tarafından finanse edilen ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) tarafından uygulanan Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (DAFI) gibi özelikle Suriyelilere yönelik yeni programları uygulamaya geçirdi. Sadece Suriyelilere yönelik bu burslar, YTB aracılığıyla verilen bir yıllık dil eğitimini de içermektedir.

"İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı" adlı yeni burs programı, UNCHR'la iş birliği içinde Suriyeliler için geliştirilmiştir. TÖMER dil okullarıyla iş birliği içinde geliştirilen bu burs kapsamında genellikle devlet üniversitelerinde (ve kimi özel üniversitelerde) sadece bir yıl Türkçe dil eğitimi de vardır. YTB bu burs programını yönetmek için bir bölüm kurmuş ve personel eğitmiştir. Yaklaşık bir yıl Türkçe dil eğitiminin maliyetini kapsayan bu bursu, AB insani yardım fonları finanse

15 "YTB," *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)*, 2019, https://www.ytb.gov.tr/.

16 Kerem Oktem, "Turkey's New Diaspora Policy: The Challenge of Inclusivity, Outreach and Capacity" (İstanbul: İstanbul Policy Center, August 2014).

etmektedir. Bu burs sayesinde öğrenciler kendi masraflarını karşılayabilse de burs miktarı, ailesine bakma sorumluluğu olan öğrencilerin İstanbul'da geçinmesi için yetersiz bulunmaktadır. Bu nedenle birçok öğrencinin geçinebilmek için aynı zamanda çalışması gerekmektedir. Bu program 2013'te kamplardaki Suriyeliler için başlatılmış, 2016'dan sonra şehirlerde oturan Suriyelilere genişletilmiştir. Program kamplarda uygulanırken Türkçe derslerini maaşı BM tarafından karşılanan öğretmenler veriyordu, sertifikalar ise Gaziantep Üniversitesi'yle iş birliği halinde veriliyordu. Şimdi bu burs program kapsamında yaklaşık 20 üniversite ile iş birliği yapılmaktadır. Burs anlaşması olan üniversiteler arasında İstanbul Aydın Üniversitesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi sayılabilir. Bazı üniversiteler, dil kurslarında yaşanan kapasite yetersizliği sorununu aşmak için özel merkezlerin sınıflarını kullanmak üzere anlaşmalar yapmıştır. Programa başvurmak isteyen öğrenciler, web sitesindeki genel başvuru formunu doldurmaktadır. Seçim kriterleri şöyledir:

1 | Suriye vatandaşı veya Suriye'den gelen Filistinli mülteci olmak,

2 | Geçici koruma kapsamında olmak,

3 | 17-24 yaş arasında olmak (eskiden üst yaş sınırı 26'ydı) ve

4 | Lise eğitimini 100 üzerinden en az 60 puan alarak tamamlamış olmak, Türkiye'de yüksek öğretime devam etme niyeti olmak ve "başarılı olmak için gerekli motivasyona ve potansiyele sahip olmak" (açık uçlu sorularla değerlendirilir).

Bu kriterlere uyan adaylar, akademisyenler tarafından değerlendirilmektedir. Öğrenciler notlarına göre sıralanmakta, en başarılı olanlar seçilmektedir. 2017-18 akademik yılında, 8.000-9.000 aday arasından 3.000 öğrenci seçilmiştir. Ancak AB'nin bu program için sağladığı kaynaklar zaman içinde azalmıştır. Bütün Suriyeli öğrencilerin (Geçici Eğitim Merkezleri'nin tamamen kapatılmasıyla) Türk okullarına devam etmesi beklendiği için kaynakların daha da azalması beklenmektedir.

Yukarıda bahsedilen dil eğitim programı kapsamında 8-9 ay süren yoğun programda öğrenciler C1 düzeyine (Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'ndaki altı düzeyin beşincisine) kadar eğitim alabilmektedir. Geçen seneden beri öğrencilere, akademik Türkçe için beş hafta ek kursa katılma imkanı tanınmıştır. Öğrencilerin burslarını devam ettirmek için derslerin en az %80'ine katılması şarttır. Ayrıca bu merkezlerde sosyal

"İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı" Posteri

"İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı" Broşürü, Aralık 2018 - Türkçe

"İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı" Broşürü, Aralık 2018 - Arapça

toplum hizmeti ve yüksek öğretim bilgilendirme toplantıları gibi ek faaliyetler olması da şarttır. Bu merkezlerde verilen eğitimin, HEM'lere veya benzer kurumlara kıyasla akademik çalışmalara daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu kurslardaki öğrencilerin %80'i B2 veya C1 düzeyiyle mezun olmaktadır.

STK'lar ve Milli Eğitim Bakanlığı'yla İmzalanan Protokoller

STK'lar yukarıda bahsedilen kanallara destek vererek dil eğitimine dahil olmaktadır. 2015 tarihli AB-Türkiye anlaşmasından beri AB'den insani yardım olarak gelen milyarlarca avroluk yardımın kapsamında dil eğitimi de vardır. İlk başlarda dil eğitimi çok çeşitli STK'lar tarafından geçici olarak acil yanıt hizmeti olarak sunulsa da iç siyasi dinamikler bu faaliyetleri etkilemiştir. Hükümet, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yüzlerce STK'yı kapatmış,[17] dil eğitimi dahil her türlü eğitim faaliyetini kontrolü altına almıştır. 2017 tarihli bir sirkülerle, uluslararası finansmanı olan STK'ların düzenlediği bütün eğitim faaliyetleri, programı düzenleyen STK ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı arasında imzalanan bir protokolle bakanlığın onayına tabii olmuştur. Aralık 2018'de yürürlükte olan 114 protokolün 41'i yabancı kurumlarla imzalanmıştır.

17 CAP, IPC, and IAI, "Trends in Turkish Civil Society," *Center for American Progress*, July 10, 2017, https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2017/07/10/435475/trends-turkish-civil-society/.

Mülteciler Derneği tarafından hazırlanan Türkçe dil dersleri broşürü, Temmuz 2018

Yabancı STK'ların protokol imzalaması için gereken usul aşağıda açıklanmıştır. İlk adım olarak başvuruda bulunan taraf projenin amacını, hedef grubun özelliklerini ve finansman sağlayan tarafı belirtmelidir. STK'lar mekanı sağlayabilir, öğretmenin maaşını ödeyebilir ve kitap veya ulaşım yardımı gibi yöntemlerle HEM'lere ve İSMEK merkezlerine maddi destek sağlayabilir. HEM'ler STK'lara öğretmen sağlayabilir. Bu başvuru elektronik olarak İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne gönderilir; söz konusu genel müdürlük STK hakkında araştırma yapar. Daha sonra hukuk işleri dairesi projeyi hukuki açıdan inceler. Son olarak, HBÖGM'nin

Yabancı STK'lar için Protokol Süreçleri

Birinci Adım:
İçişleri Bakanlığı
Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü

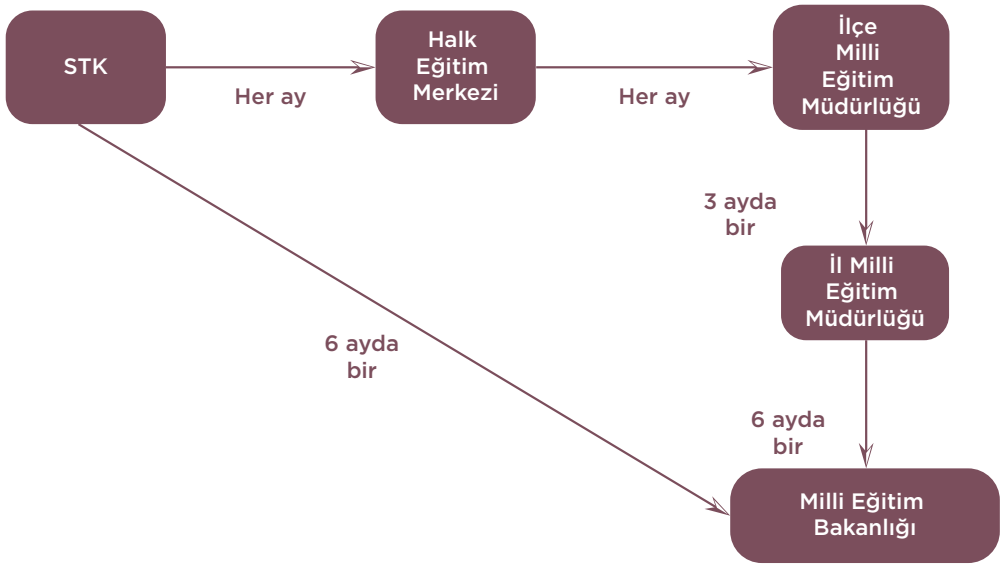
İkinci Adım:
Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü

Üçüncü Adım:
Protokol Birimi

protokol birimi, birim şefi, genel müdürü ve müdür yardımcısı inceler. Öneride gerekli değişiklikler yapılır. Daha sonra ortaya çıkan protokolü bütün taraflar imzalar.

Temel şart, kursların ücretsiz olmasıdır. Bunun dışında protokollerin içeriği, ilgili derneğin yaptığı öneriye göre farklı olabilir. Bu sürecin 15 gün aldığı belirtiliyor. İzinler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın il müdürlüklerinden alınıyor. Protokol onaylandıktan sonra, yabancı kurumlar bir sene geçerli olan protokolü imzalıyor ve protokolün her yıl yeniden imzalanması gerekiyor; yerel kurumlar ve Türk kamu kurumları ise üç yıl süreli protokol imzalayabiliyor. Bu dönem boyunca söz konusu kurumlar sürekli takip ediliyor. Protokol daha sonra HEM'lerle koordine ediliyor. STK'lar her ay HEM'lere rapor gönderiyor ve HEM'ler de Milli Eğitim Bakanlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne rapor gönderiyor. İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, üç ayda bir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne rapor gönderiyor; İl Milli Eğitim Müdürlüğü ise altı ayda bir Ankara'daki HBÖGM'ye rapor gönderiyor. Aynı zamanda kurumların de altı ayda bir Ankara'da HBÖGM'ye rapor göndermesi gerekiyor. Söz konusu iki raporun birbiriyle uyumlu olması gerekiyor. Bu sistem sayesinde bakanlık yetkilileri

Yabancı STK'lar için Denetim Süreci

hangi şehirde, hangi kurumun, hangi kursu düzenlediğini takip edebiliyor. Eğer bir kurum protokol imzalandıktan sonra iki ay içinde herhangi bir faaliyet düzenlemezse protokol iptal ediliyor.

Yukarıda belirtildiği gibi STK'larla iş birliği çeşitli şekillerde olabilir. Üç taraflı bir mekanizmayla belediyeler, İSMEK veya HEM'lerle bir arada çalışan kurumlar, dış finansman kaynaklarıyla (AB, BM) Türkçe dil kurslarına destek verir. STK'lar bu kaynaklarla maddi ihtiyaçları karşılar ve öğretmenlerin maaşlarının ödenmesini, kurs için yazılı materyallerin, defterlerin, vb. tedarik edilmesini sağlar; HEM'ler veya İSMEK merkezleri dil kurslarını organize eder, yoklama yapar, sınav yapar ve derslere devamı takip eder; belediyeler tesisleri sağlar. STK'lar belediyelerdeki mevcut mekanları ve öğretmenleri de kullanabilir. Başka bir seçenek olarak, STK'lar HEM'lere doğrudan destek vererek mekan sağlar, öğretmenlerin maaşlarını öder, öğrencilere ulaşım, kırtasiye desteği veya çocuk bakımı sağlar. Bu sistemden önce STK'lar geçici eğitim kursları düzenliyordu. Bu durum "fon kaybına" ve kalitenin kontrol edilememesine neden olduğu için, yetkililer bu uygulamanın verimsiz olduğunu düşünüyor. Mevcut sürecin artık daha iyi kontrol edildiğine inanılıyor.

Protokollerle ve mevcut kurumlara daha çok destek verilerek daha merkezi bir sisteme geçilmesi, devlet kurumlarındaki tarafların tercih ettiği bir durum gibi görülüyor. Bu projelerin amacı, "HEM'lerin Türkçe dil kursları düzenleme kapasitesini artırmaktır." Ancak bu girişimlerin hepsi proje tabanlı, girişimlerin süreleri ve kaynakları yerel düzeyde kısıtlı olan projelerdir. Böylece devlet kurumları sadece bu girişimlerin uygulayıcısı haline gelmekte, AB-Türkiye delegasyonu projelere finansman sağlamakta, bakanlık ise projeleri uygulamaya geçirmektedir. Paydaşlar bu fonların sürdürülebilirliği konusunda endişelidir ancak dil eğitimine erişim konusunu sürdürülebilir politikalarla daha kapsamlı hale getirme fikri resmi söylemde ele alınmamaktadır. STK'lar

öğretmenlerin maaşları, öğrencilerin ulaşım ve yiyecek masrafları ve sınıf malzemeleri gibi giderleri karşılamakla yükümlüdür. Sistemi merkezileştirme çabaları, finansman sona erdiğinde uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için yeterli değildir. Ayrıca hangi mültecilerin bu kurslara kaydolduğunu belirlemek için merkezi bir takip mekanizması da yoktur.

Dil Politikası

Çok sayıda yabancıya Türkçe öğretmek, Türkiye'de yeni bir konudur. Kurumlar, ülkeye gelen nüfusun ve genel olarak toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yavaş yavaş yeni duruma ayak uyduruyorlar. Mülteci akınına yanıt olarak kurumlar değişiyor ve yeni politikalar uyguluyor. Yetişkinlere dil öğretmek için HBÖGM ile koordineli şekilde bazı girişimler ve programlar uygulamaya geçirilse de Suriyeli mültecilere Türkçe öğretmek konusunda halihazırda genel bir politika yok. Türkçe öğrenmek isteyenlerin kendi inisiyatifleriyle HEM'lerdeki veya başka yerlerdeki ücretsiz kurslara gitmesi bekleniyor. HEM'lerin daha büyük bir operasyon yürütmek için gerekli kapasiteye ve kaynaklara sahip olduğu belirtilmiş olsa da sınıf açmak için yine de öğrencilerden talep gelmesi gerekiyor. Bu durumun sonucu olarak kurslar bölgede eşit olmayan bir biçimde dağılıyor.

Bazı devlet yetkilileri, Türkçe öğrenmenin mültecilerin kendisine ve öğrenme isteğine bağlı olduğunu düşünmektedir. Yetkililer, Suriyeliler geçici koruma altında olduğu için Türkçe öğrenmeleri istenemez, Türkçe öğrenmek isteyenler için sistem var diyor. Yetkililere göre sorun, bazı bireylerin Türkçe öğrenmek istememesi. Bazı Suriyelilerin, özellikle yetişkinlerin "öğrenme motivasyonunun az" olduğu düşünülüyor:

> Yetişkinler dil eğitimini kendi isteğiyle almalı. İstemedikleri sürece olmaz. HEM'de kursa gidebilirler. (71. Görüşme)

Bazı paydaşlar, Türkçe öğrenilmesini desteklemek için vatandaş olmak ile dil öğrenmek arasında bağ kurulmasının önemine dikkat çekiyor.

YETİŞKİN MÜLTECİLER İÇİN DİL EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Kurumsal veya bireysel açıdan Türkçe öğrenme ihtiyacı, ağırlıklı olarak mültecilerin gelecek hakkındaki algılarıyla ve Türkiye'de uzun süreli kalışlarıyla ilgili gibi görünmektedir. Mültecilerin ülkelerine dönmesi daha az olası hale geldikçe, (kurumlar açısından) dil öğretme, (bireyler açısından) dil öğrenme ihtiyacı önem kazanmaya başlamıştır. Mültecilerin, dil öğrenerek durumlarını iyileştirmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Paydaşlar bu konuda algının değiştiğine dikkat çekti; ilk başta bireyler ülkelerine dönmeyi planlarken, artık geri dönme seçeneğinin olmadığını yavaş yavaş fark ediyorlar. Dil öğrenme ihtiyacını daha da artıran bazı faktörler var. Örneğin Türk vatandaşlığı alan kişiler istikrara kavuştu ve uzun vadeli geleceklerini öngörebilir hale geldi; Türkiye'de bir gelecek hayali kurmaya başladıkları için dil öğrenmeye daha çok çaba sarf ediyorlar. Ayrıca dil öğrenmeye en çok zaman ayıranların genel olarak dilleri seven ve Türkçe'ye sıcak bakan kişiler olduğu görülüyor. Televizyon dizileri ve müzik aracılığıyla Türk diline ve kültürüne hayran olduklarını ifade ediyorlar. Görüşülen bütün paydaşlar ve mülteciler, farklı nedenlerle yetişkinlerin Türkçe öğrenmesinin veya yetişkinlere Türkçe öğretilmesinin önemi konusunda hemfikir. Dilin önemi üç açıdan ifade ediliyor: 1) sosyal ve kültürel katılım, 2) resmi konular ve bürokrasi, 3) istihdam.

Sosyal ve Kültürel Katılım için Dil

Paydaşlara ve bireylere göre dil öğrenmenin temel nedenleri Türklerle iletişim kurabilmek ve arkadaş olabilmek, "Türklerin alışkanlıklarını ve kültürünü" öğrenmek, ev sahibi toplumun kültürüne aşina hale gelmek ve "nasıl yaşadıklarını" anlamak. Bazıları bu konuyu "hayat memat meselesi" olarak görüyor. Dil öğrenmek aynı zamanda Türk medyasını okumak ve çevrelerinde olan biteni anlamak için de bir yöntem. Paydaşlar dil öğrenmekle yaşadığı mahallede rahat etmek, komşularıyla temas etmek ve uyumlu şekilde yaşamak arasındaki bağa da dikkat çekiyor. Özellikle de Türklerin sadece Türkçe konuştuğu ve İngilizce bilmediği mahallelerde yaşayan kişiler bu duruma dikkat çekti:

> Dil engeli, şu anda Türkiye'de karşı karşıya oldukları en büyük sorun. Çok ihtiyaç duyulduğu için ilk başlattığımız faaliyet bu oldu. Bildiğiniz gibi... Sultanbeyli, şehrin eğitim ve sosyoekonomik düzeyi düşük olan bir bölgesi, bu nedenle başka bir dilde iletişim kuramazsınız. Ayrıca buradaki mülteci profili de eğitimsiz, nerdeyse hepsi eğitimsiz veya çok az eğitimli, bu bizim en büyük sorunumuz. İşte bu yüzden dil dersi vermeye başladık. (86. Görüşme)

Bazı durumlarda dil öğrenmek, olumsuz sonuçların ortaya çıkmasını da engelliyor. Bireysel düzeyde, mültecilerin uzun vadede kendini izole hissetmesini önlüyor. Ayrıca dil eğitiminin kendi toplumlarında izole mülteci gruplarının oluşmasını önlemek için de temel olduğu kabul ediliyor. Kimi durumlarda dili bilmemenin utanç verici veya psikolojik sağlığı olumsuz yönde etkileyebilecek durumlara yol açabileceği de belirtildi. Dil öğrenmek aynı zamanda mültecilerin mevcut durumlarının stresini, çocukları ve aileleri hakkındaki endişelerini azaltmak için de gerekli:

> Burada yaşamak çok zor. Birçok stresli yönü var: Sadece onların dilini öğrenmemiz gerekmiyor, aynı zamanda çocuklarımız nedeniyle de stres içindeyiz. Gelecekte ne olacağını bilmiyoruz. Hep bu konuyu düşünüyoruz ama dillerini öğrenirsek hayatımızın biraz kolaylaşacağını umuyoruz! İnsanlarla daha çok ve daha iyi iletişim kurabiliriz. Günlük hayatımızdaki meseleleri bile çözebiliriz. (34. Görüşme)

Bazı bireyler dil öğrenmeyi, işyerinde veya sokakta maruz kaldıkları ayrımcılığa veya haksızlıklara karşı kendilerini ve haklarını savunmada kullanabilecekleri bir araç olarak görüyor. Paydaşlar dil öğrenmemenin toplum düzeyindeki olumsuz sonuçlarından da bahsetti. Kimi kurumların bakış açısına göre dil "sorun" yaşanmaması için toplumsal açıdan da önemli:

> Kişi hayata katılamaz, yani gelir elde edemez; gelir elde edemeyen kişi de başka yollara başvurur. Bunlar da sorunlu durumlara neden olabilir. (9. Görüşme)

Bazı taraflar, başka ülkelerin benimsediği milli dil stratejilerindeki iyi uygulamalardan ders çıkarılmasını destekliyor. Benzer durumlarda (örneğin Brezilya veya Almanya'da) benimsenen devlet politikalarının araştırılmasını öneriyor.

Resmi Konular ve Bürokrasi için Dil

Günlük ihtiyaçları karşılamak ve Türk makamlarında idari işlemler yapabilmek için, okullarda, hastanelerde ve hatta dil kurslarına kayıt olabilmek için dil bilmek gerekiyor. Vatandaşlık başvurusu için de Türkçe bilmek gerektiği düşünülüyor. Bazı mülteciler, dil bilmedikleri için ayrımcı davranışlara maruz kalıyor:

> Burada A1 düzeyinde başladım. Dil öğrenirken, tek kelime Türkçe bilmeden Türk vatandaşı oldum. Göç İdaresi'nde veya Nüfus İdaresi'nde vatandaşlığımı alırken beni çok mahcup eden durumlara düştüm. Bazıları ayrımcılıktı, bazıları değildi. (61. Görüşme)

Bazı bireyler, Türkçe bilmeden hastanedeki sağlık görevlileriyle iletişim kuramama sorunundan bahsetti:

> Hastanede iletişim kurabilmek! Hala birisinin bize çeviri yapması gerekiyor, orada kendimizi ifade edemiyoruz. Hastaneler dil öğrenmek için en önemli neden, bu sayede çektiğiniz ağrıyı anlatabilirsiniz. (35. Görüşme)

Ebeveynler okullarla ilgili konulara da değindi. Özellikle üniversite mezunları, çocuklarına ödevlerinde yardımcı olabilme ve kültürel sermayelerini onlara aktarma ihtiyacından bahsetti. Dil öğrenmenin okul idaresi, öğretmenler ve diğer velilerle iletişim kurabilmek ve veli toplantılarına katılmak için de önemli olduğunu belirttiler. Okul idarecisi olan bir paydaş, anne babaların çevirmen kullanmaktansa dili öğrenmelerinin önemli olduğunu çünkü bazı şeylerin çevirmen aracılığıyla aktarılamayacağını söyledi; bir öğretmenin anlattığı şekilde:

> Öğrencilerle ilgili bir şeylere ihtiyacımız olduğunda onlarla iletişim kuramadığımız için zorlanıyorduk çünkü ne onlar kendilerini ifade edebiliyordu ne de biz onları anlıyorduk. Türkçe bilen ve Suriye'den gelen bir çocuğu tercüme etmesi için çağırdık. Bu noktada mesela kişisel meseleleri konuşamadık. Bir erkek çocuk kişisel sorunlar yaşadığında durumunu bize açıklayamıyor. Bu duruma son vermek için Türkçe öğrenmelerini istedik. Zaten onlar da istiyordu. (102. Görüşme)

Bu ihtiyacı belirleyen paydaşlar, okullarla ilgili konulara yönelik kurslar düzenlemeye başladılar. Ayrıca eğitimi yarım kalan kişiler de eğitimlerine devam etmek için dil öğrenmek zorunda olduklarını ifade etti. Üniversitelerdeki TÖMER merkezlerinde Türkçe öğrenmek için burs alan öğrenciler bu durumdaydı.

İstihdam için Dil

Dil, istihdamla ilgili konularda da rol oynuyor. Bu konunun çeşitli boyutları var: Dil Suriyelilerin iş bulmasına veya "meslek edinmesine" yardımcı oluyor. İleri düzeyde dil becerisine sahip olmak, sağlık çalışanları veya öğretmenler gibi kalifiye

çalışanlar açısından özellikle gerekli. Mültecilerin kültürel sermayelerini yeni bir bağlama aktarmalarının ve bu bağlamda kullanmalarının önündeki büyük engellerden biri dil. Suriyelilerin mesleki yeterliğe sahip olmak ve Türkiye'de çalışabilmek için genellikle Türkçe sınavlara girip geçmesi gerekiyor:

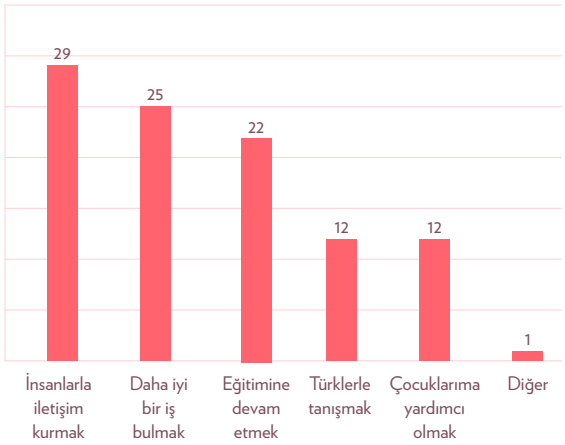
> Bir buçuk yıl önce vatandaş oldum. Ama hala Türkçe öğreniyorum; Türkçem iyi değil. İş aramak için hastaneye gidiyorum, "Seni nasıl işe alalım ki, Türkçe bilmiyorsun..." diyorlar. Burada hayatını devam ettirebilmek için Türkçe öğrenmek lazım. Türkçe öğrenmeliyiz, denklik sınavına girmeliyiz filan. (61. Görüşme)

Suriyeliler iş bulduğunda, Türk işverenleriyle iletişim kurabilmeleri, pazarlık yapabilmeleri ve gerektiğinde haklarını savunabilmeleri gerekiyor. Ayrıca akıcı konuşmak uluslararası şirketler, hastaneler veya STK'larda çevirmen olarak çalışmak gibi yüksek gelirli işlere girebilmek için daha iyi fırsatlar sunuyor. Türkçe öğrenmek, uzun saatler boyunca bedensel çalışma gerektiren işlerin "hapsinden kurtulmak" için bir yol olarak görülüyor:

> [Ben] sadece Arapça konuşan [müşterilerden sorumluydum], sonra bana bütün yabancı müşterilere bakmamı söylediler. Ama İngilizce bilmiyorum ki... Sırf işimi yapabilmek için yabancılarla biraz İngilizce konuşuyordum, sonra benimle WhatsApp üzerinden temasa geçmelerini söylüyordum ki çeviri programını kullanabileyim, bu işi sekiz ay yaptım. (63. Görüşme)

Kurslarda dil öğrenen öğrencilerle (metodoloji bölümünde açıklandığı şekilde) yapılan çevrimiçi ankette katılımcılardan çoğu "insanlarla iletişim kurmak" (%29), "daha iyi bir iş bulmak" (%25), "eğitimine devam etmek" (%22) veya "Türklerle tanışmak" (%12) için Türkçe öğrenmeleri gerektiğini belirtmiştir. İlginç bir şekilde, "genel olarak günlük hayatımda Türkçeye ihtiyacım var" ifadesine daha çok kadınlar katılmaktadır.

Türkçe öğrenme nedeni (%)

1. TEMA: MÜLTECİLERİN DİL KURSLARINA ERİŞİMİ

Paydaşların ve bireylerin dile önem vermesine rağmen, mültecilerin yaşam şartlarından dolayı dil eğitimine erişimleri genellikle engellenmektedir.

Sınırlı Kapasite ve Mekan

Kurumların kapasitesi yetersiz olduğu için, kayıt sırasında yaşanan zorluklar, sınıfların aşırı kalabalık olması ve kursa kaydolmak için veya kurslar arasında çok beklemek zorunluluğu gibi sorunlar yaşanmaktadır. Taraflar, Türkiye'deki ve özellikle İstanbul'daki Suriyelilerin dil kursu konusundan yoğun talebi olduğunun ancak bu talebin karşılanamadığının farkındalar. Merkezler kapasiteleri sınırlı olduğu için öğrencileri ya başvuru sıralarına göre ya da giriş sınavı yaparak başarı düzeylerine göre seçmektedir. Kurs düzeyleri arasında beklemek zorunda kalan öğrencilerin öğrenme sürecinde gecikmeler yaşanmaktadır. Birçok öğrenci, öğrenci çekmek için derslerin devamlılığını öne süren özel merkezlere başvurmak zorunda kalmaktadır.

> [İSMEK'e gitmeye] çalıştım ama kaydolamadım. Oraya gittiğimde sene başı gibiydi, bana altı ay beklemem gerektiğini söylediler... Zaten bir yıl kaybettim, böylece iki yıl kaybetmiş olacağım. Yani beklemek istemiyorum. (81. Görüşme)

Kimi STK'lar A1 ve A2 düzeyinde birkaç ders açarak İstanbul'un bazı bölgelerindeki kapasite açığını telafi etmeye çalışıyor ancak onlar da Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını söylüyorlar. Yukarıda belirtildiği gibi, orta ve yüksek düzey dersler sadece birkaç yerde var. Dil merkezinin yeri de dil eğitimine erişimi etkiliyor gibi görünüyor. Türkçe öğrenmek için en önemli kriter olarak belirtilen öğretmenin kalitesinden (%59) sonra gelen ikinci önemli kriter (%14) kursun yeri. Bazı STK'lar ulaşım imkanı sağlasa bile, bu çözüm her zaman yeterli olmuyor.

Ayrıca kimi HEM'ler Suriyeli öğrencilerin ebeveynlerine kendi mahallelerindeki okullarda ders veriyor. Bu çözüm hem kapasite hem de yer sorununu çözüyor. Ankete katılanlar bu çözümden çok memnun olduklarını ifade ettiler:

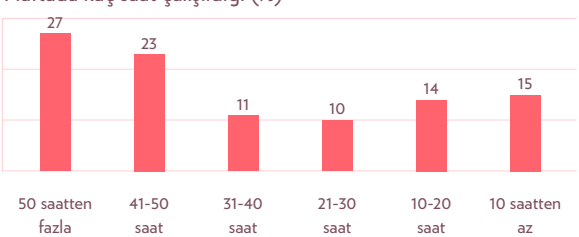
> Hepimiz öğrenmek istiyorduk ancak derslerin verildiği uzak yerlere gidecek maddi imkanımız yoktu. Burada kurs yoktu ama Allah'tan kısa süre önce açıldı. Buraya geliyoruz, faydalanıyoruz. Kendimizi geliştirdik. (104. Görüşme)

Ancak farklı binaların kullanılması sonucu ekipman (örneğin tahta teknolojisi) eksikliği ortaya çıkıyor.

Uzun Çalışma Saatleri Nedeniyle Zaman Kısıtı

Mültecilerin dil derslerine katılımını zorlaştıran temel nedenlerden biri, ekonomik durumları. Para kazanma ihtiyacı ve özellikle kayıt dışı sektörlerde çalışan erkeklerin çalışma şartları uzun ve düzensiz çalışma saatleri gerektirdiği için dil derslerine zaman ayarlamak zor oluyor. Bu durum özellikle Suriyelilerin ülkeye yeni geldikleri, temel ihtiyaçlarını ve geçimlerini nasıl sağlayacaklarını düşünmek zorunda olduğu dönemde sorun oluyor.

Haftada kaç saat çalışıldığı (%)

Türkçe öğrenmekte karşılaşılan sorunlar hakkındaki soruya verilen birinci sıradaki yanıt pratik yapamama iken (%39), ikinci sırada "iş nedeniyle kısıtlı zaman" var. Genel olarak çalışmaya katılanlardan yaklaşık dörtte biri haftada 50 saatten fazla (%27) veya 41-50 saat (%23) çalışıyor. Haftada 21-30 saat çalışanlar %10, 31-40 saat çalışanlar %11, 10 saatten az çalışanlar ise %15 oranında.

Merkez yöneticileri bu durumun sonucu olarak Suriyeli nüfusun büyük bir kısmının dil kurslarına erişemediğini söylüyor. Suriyeliler gece geç saatlere kadar (kimi zaman 23:00'e kadar) çalışıyor. Bazıları Cumartesi günleri de çalışıyor. Kurslara yazılanlar derse uzun bir iş gününden sona geliyor ve genellikle dersleri yarıda bırakıyorlar. Tek istisna, iş saatleri esnek olduğu için işten erken çıkabilen ve başka günlerde çalışabilenler. Bu durum genellikle beyaz yakalı çalışanlar için geçerli. Mesleklerini yapamadıkları için çalışamayan (doktorlar, öğretmenler) ve/veya akrabalarından maddi destek alan erkeklerin dil kurslarına katılma olasılığı daha çok.

Bu nedenlerle, düzenlenen kurslar öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde esnek olmalıdır. Bu zorluğun farklında olan bazı merkezler esnek olmaya çalışıyor:

> İnsanlarla konuşup hangi günlerde ve saatlerde gelebileceklerini öğreniyoruz. Taleplerini öğrendikten sonra İSMEK'le temasa geçiyoruz. Hangi saatlerde, hangi kalifikasyonlara sahip öğretmenlere ihtiyaç olduğunu söylüyoruz. (59. Görüşme)

Kurs programlara cinsiyete dayalı güvenlik meselelerini de göz önünde bulundurmalıdır. Bir kadın, güvenlik endişesinden dolayı akşam derslerine katılmasının imkansız olduğunu söyledi. Kursların zamanını belirlerken bu tür konular da göz önünde bulundurulmalıdır. Gözlemlerimize göre, kadınlarla erkeklerin sorumluluklarında ve programlarındaki farklar nedeniyle derslerde kendiliğinden cinsiyet ayrımı ortaya çıkıyor. Erkeklerin çalışma, kadınların çocuk bakma olasılığı daha yüksek olduğu için, genellikle erkekler için en uygun zaman akşamüstü veya hafta sonları iken, kadınlar hafta içi sabah olan dersleri tercih ediyor.

Görüşülen kişilerden bazıları, Avrupa ülkelerinde uygulanan, mültecilerin ülkeye ilk geldiklerinde dil kurslarına devam ederken maddi destek aldıkları ve böylece çalışmak zorunda kalmadıkları modele dikkat çekti. Böyle bir model Suriyeli mültecilerin Türkçe öğrenme istediğini artırır. Bazı öğrenciler böyle bir yaklaşım benimsenirse, Türkiye'de kalmalarının Avrupa'ya taşınmaktan daha iyi bir seçenek haline geleceğini belirtti:

> Bence herkese tesis ve imkan tanınmalı. Eğitiminiz [devam ettiği sürece] hayatınızı devam ettirecek maddi imkana sahip olduğunuz bir dönem olmalı. Bazıları çalıştığı için kursa gelemiyor. Bu kişiler desteklenmeli. İSMEK onlara yardım ediyor: Dersler ücretsiz ve hafta sonları, sabahları, akşamüstleri ve geceleri düzenleniyor. Ama yine de İSMEK yeterli mi, değil mi tartışılır. (17. Görüşme)

Kimi devlet yetkilileri, Türkiye'deki mülteci sayısını göz önünde bulundurarak böyle bir çözümün mümkün olmadığını düşünüyor; mültecilerin bir yandan çalışırken diğer yandan dil öğrenebileceğine inanıyorlar.

Dil Kurslarının Maliyeti

Özel merkezlerde dil eğitimi almak pahalı, özellikle maddi olarak zor durumda olan ve aile üyelerine bakmak zorunda olan birçok Suriyeli için imkansız. Özellikle eğitimlerine devam edebilmek için TÖMER merkezlerinde ders almak zorunda olanların durumu zor. Bu sorunu çözmek için (yukarıda anlatıldığı gibi) üniversite öğrencilerine yönelik programlar geliştirildi. Ayrıca kimi kurumlar, erişkinlerin HEM'lere gidebilmeleri için onlara ufak bir ödeme yapıyor.

Aile Dinamikleri ve Çocuk Bakımı

Görüşmelerde bahsedilen başka bir konu da kadınların çocuklarına bakmak zorunda olduğu için dil kurslarına gidememesiydi. Bu nedenle, Türkçe kurslarına başlamaları çok gecikiyor. Kadınlar genellikle ancak çocukları okula başlayınca dil kurslarına başlayabiliyor. Çocukları hastalandığında, derslere gidemiyorlar. Bazıları derslere devam edebilmek için çocuklarını akrabalarına veya komşularına bırakmak zorunda kalıyor. Ancak akrabalarına yakın oturuyorlarsa ve/veya komşularıyla iyi ilişkileri varsa derslere devam edebiliyorlar. Çocukların annelerine çok bağlı olduğu durumlarda, derslere gitmek için çocukları bir akrabaya veya komşuya bırakmak gerçekçi bir çözüm olmuyor:

> Çocuklarımız var. Bu yüzden herhangi bir merkeze gitmek bizim için kolay değil. Örneğin ilk geldiğimde kızım iki yaşındaydı. Çok ağlıyordu. Onu derslere götürmem imkansızdı. Bu nedenle özellikle kadınlar için çocuklara bakacak bir birim olmadı. Gerekirse ücretli de olabilir ama burada böyle bir imkan yok. (24. Görüşme)

Kimi STK'lar bu ihtiyacı karşılamak için çocuk bakım hizmeti sunuyor. Bu hizmet, kurslara erişim imkanını artırmış gibi görünüyor. Ancak bu tür çabalar yeterince yaygın değil. Bir STK'daki paydaşlardan biri, bu tür çabaları daha sürdürülebilir kılmak için Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında iş birliği yapma olasılığı olduğundan bahsetti.

Çocuk bakım hizmetinin olmadığı durumlarda, bazı öğretmenler kadınların çocuklarını sınıfa getirmelerine imkan sağlıyor. Öğretmenler ve öğrenciler bu durumun dersi aksattığını söylese de çocuk bakımı olmayan durumlarda bir çözüme ihtiyaç duyuluyor. Bu çözüm dikkat çekici olmakla beraber çocuk bakımı konusunda uzun vadeli bir alternatif olamaz:

> Mesela oğlumu evde yalnız bırakamam. Ablası daha büyük. Başta çocuklarınızı getirmeniz mümkün değil dediler, birçok kişi getirmiyor. Ama öğretmen sağ olsun tamam dedi ve çocuklara sabırla yaklaştı. (104. Görüşme)

Kadınlar dil eğitimine erişim konusunda başka engellerle de karşılaşıyor. Bu engeller, genel aile yapısıyla derinden ilişkili. Bazı kurumlardaki paydaşlar ve öğretmenler, kimi kadınların ailelerindeki erkek üyeler izin vermediği için derslere katılamadıklarını söylüyorlar. Niçin izin verilmediğinin olası nedenlerinin anlaşılması için bu engel daha derinlemesine incelenmelidir; böylece mesela mümkün olan durumlarda diğer aile üyelerinin de derse dahil edilmesi gibi girişimler başlatılabilir.

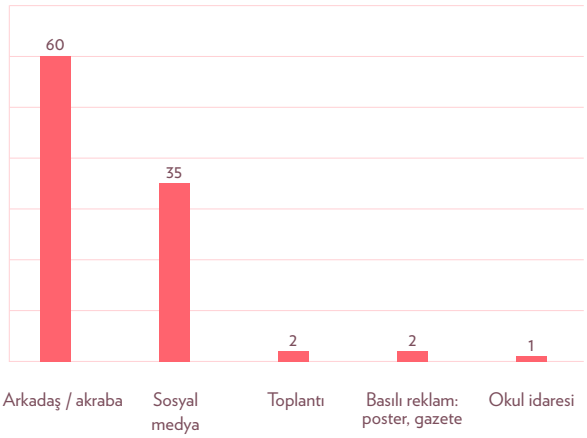
İletişim Kanalları ve Hedef Kitleye Ulaşmak

Dilini ve kurumsal sistemini bilmediği yeni bir ülkede bulunmak, özellikle mevcut dil kursu sistemi çok karmaşık olduğu için, mültecilerin dil eğitimi konusunda sunulan alternatifler hakkında bilgi edinmesini zorlaştırmaktadır. Alman kültür merkezi, dil eğitim merkezleri ve kayıt mekanizmaları hakkında daha kolay bilgi edinilebilmesi için, Almanya'daki göçmenlere yönelik 30 dilde hazırlanmış meinwegnachdeutschland.com web sitesi örneğini gösterdi; bu site göçmenlerin dil kursları dahil çeşitli hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için gerekli bütün ön bilgileri içermektedir. Sitedeki haritada, farklı hizmetlerin nerede sunulduğu gösterilmektedir. Bu sistem, Türkçe bağlamına da uygulanabilir ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün web sitesiyle bağlantılı olabilir.

Bilgi edinmek için en çok kullanılan yöntem ağızdan ağıza bilgi aktarmak gibi görünüyor. Anket sonuçlarına göçe, göçmenlerin çoğu (%60) bu kurslar hakkında bilgiyi arkadaşlarından veya akrabalarından edinmiştir. Diğer katılımcılar

sosyal medyadan (%35) ve diğer kaynaklardan (%5) bilgi almıştır. Bu sonuçlar, mültecilere dil eğitimi ve mülteci hakları hakkında bilgi vermek için yeterince resmi kapasite olmadığına işaret etmektedir.

Kurs hakkında nasıl bilgi sahibi olduğu (%)

Genelde bir süredir burada olan mülteciler yeni gelenlere bilgi vermektedir:

> Arkadaşlarım burada kaydolacak bir yer olduğunu söyledi. Arkadaşlarımdan biri 3. düzey Türkçe kursuna kaydolmuştu. Ben de ona ben 1. düzeye gidebilir miyim diye sordum, o da olumlu yanıt verdi. Hemen kursa yazılmaya gittim. (34. Görüşme)

Ağızdan ağıza bilgi almak, güven kazanmak ve çok sayıda potansiyel öğrenciye ulaşmak için çok önemli bir yöntem olduğu için, Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki bir görevli (101. Görüşme), Suriyeli toplum liderlerinden veya "gönüllü eğitmenlerinden" faydalanılarak yetişkinlere Türkçe kursları hakkında bilgi vermeye dayalı yeni bir toplum girişimi olduğunu anlattı. Bu kişilerin temel görevi, çocukların okula gitmesini sağlamak:

> Zaten mahallelerdeyiz. İstanbul'da 800 öğretmen var. En çok Suriyelinin olduğu yerlerde çalışıyorlar. Her zaman sahadalar. Hep onların yanlarındalar. 1.500'den fazla gönüllü Suriyeli eğitmen var [ve] onlarla hep temas halindeyiz. Toplum içinde yaşıyorlar. Onlara ulaşma stratejimiz farklı; Suriyeli öğretmenler ve kendi öğretmenlerimiz aracılığıyla aile eğitimleri, ebeveyn görüşmeleri yapıyoruz. Halk eğitim merkezlerimiz de sahada çalışıyor. Bölge analizleri yapıyorlar, onları Türkçe öğrenmeye çağırıyorlar, çalışıyorlar. (101. Görüşme)

Sosyal medya da bilgi paylaşmak için sık kullanılan bir yöntem. Yüksek öğretim görmek isteyen Suriyelilerin, dil kursları ve bursları hakkında bilgi alışverişi yaptığı Facebook grupları var. Yukarıda bahsedildiği gibi, ankete yanıt verenlerin üçte birinden fazlası (%35) dil kursları hakkında sosyal medyadan bilgi aldığını söyledi:

> Sosyal medya ana reklam aracımız. En çok bilgiyi buradan ediniyorlar. Ayrıca yabancı öğrenciler [kurslar hakkında] birbirlerinden de bilgi alıyor. (33. Görüşme)

Kurumlar ve örgütler başka yöntemlerle de öğrencilere ulaşıyor. STK'lar farklı faaliyetler veya hizmetler için merkezleri ziyaret eden kişileri de öğrenci olarak kurslara katıyor. Kimi durumlarda bilgi yaymak ve en hassas durumdaki gruplara ulaşmak için bakanlıklar, belediyeler veya Kızılay gibi örgütlerle de ortaklıklar yapılıyor. Daha çok sayıda kişiye ulaşmak için birçok öneri getirildi. Bazı paydaşlar genel bir tanıtım programı yapılmasını önerdi. Söz konusu programda sadece dil kursları hakkında duyuru yapılmakla kalınmayıp, dil öğrenmenin önemine de dikkat çekilebilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, okullardaki çocuklar aracılığıyla bilgi verilmesini önerdi. (107. Görüşme)

Kursa Kayıt Sorunları

Başvuru süreci sırasında ortaya çıkan bazı lojistik engeller, dil kurslarına erişimi daha zor hale getiriyor. Örneğin kimi kurumlarda Arapça bilgi verilmiyor ve Suriyelilerin formları Türkçe doldurması gerekiyor. Kayıt olmak için genellikle çevrimiçi sistemin nasıl kullanılacağını bilmek gerekiyor. Bu özellikle yaşı ileri olan erişkinler için zor. Bazıları sistemi çözebilmek için arkadaşlarından yardım almak zorunda kalıyor. STK'lar, belediye ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kursların karışık dünyasına erişimi kolaylaştırıyor. Çözüm olarak STK'lar Arapça bilen bir kişinin kurslardan yararlanabilecek kişilere ulaşmasını, kursları tanıtmasını ve öğrencileri kaydetmesini sağlıyor. Çevrimiçi sistemler kullanmaktansa doğrudan bireylerle temasa geçiyorlar.

Resmi kurslara kaydolmanın önündeki başka bir engel de Suriyelilerin devletin verdiği hukuki statülerini beyan etme şartı. Bu durum, Türkiye'de veya yaşadıkları şehirde kayıtlı olmayan kişileri sistemin dışında tutuyor. Çözüm olarak bazı STK'lar kayıtlı olmayan öğrencilerin kurslara katılmasına izin veriyor ancak bu öğrencilere sertifika verilemiyor:

> Kayıtlı olan veya olmayan mülteciler aramıyoruz. Bizim için fark etmiyor. Herkese aynı şekilde yardım etmeye çalışıyoruz. (87. Görüşme)

Çevrimiçi Platformlar ve Malzemeler

Erişim konusunda karşılaşılan sorunları (örneğin sınırlı kapasite, zaman kısıtı, çocuk bakımı sorumlulukları, merkezlere uzaklık) ele alabilmek için radyo programları veya YouTube malzemeleri gibi çevrimiçi eğitim platformları ve malzemeleri hazırlanmasını önerildi. Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların, Türkiye'ye çok sayıda Suriyeli mülteci gelmeden önce hazırladığı uzaktan eğitime yönelik çevrimiçi portalları var. Bu portalın (2019'da) dünya çapında yaklaşık 250.000 abonesi vardı. Bu program ücretsizdir. İçeriği mültecilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere geçen yıl güncellendi. BM Kalkınma Programı temsilcileri, yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitimi bir araya getiren "karma eğitim yaklaşımı" projesinden de bahsetti. AB tarafından finanse edilen bu yeni girişim kapsamında, Türkiye'nin on şehrinde yaşayan 52.000 Suriyeli yetişkine Türkçe dil dersi verilecek. Eğitimin amacı, "Geçici Koruma kapsamında olan 18-57 yaşındaki Suriyelilerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata daha iyi entegre olmasını sağlamaktır." Sınıfta eğitim, çevrimiçi programlar ve eğitim yönetim sistemini bir araya getiren "karma eğitim" modeli kullanılmaktadır. BM Kalkınma Programı ayrıca 53 HEM'e altyapı desteği ve teknik destek de sağlamaktadır.

2. TEMA: FARKLI İHTİYAÇLAR

Mülteciler Arasında Sosyodemografik Farklar

Türkçe öğrenen mültecilerin profilleri çok heterojendir. Bu nedenle dil eğimi açısından ihtiyaçları da farklıdır. Bazı mülteciler çok eğitimli ve İngilizce gibi yabancı dilleri biliyor; bazıları ise görece eğitimsiz, Latin harflerini veya nadiren Arapça okumayı bilmiyor. Okuryazar olmama özel bir durum olarak değerlendirilmelidir. Bu, dilbilgisini veya konuşmayı öğrenmekten farklı, özel bir ihtiyaçtır. Aslında okuryazar olmayan Suriyeliler iki kat zorlukla karşı karşıyadır: Yeni bir dili ve alfabeyi öğrenmeleri gerekir. Sınıflarda yapılan gözlemlere göre bu durum, okuma ve öğrenme hızında farklılıklar doğmasına neden oluyor. Gençler teknoloji kullandıkları ve İngilizce bildikleri için Latin alfabesini bilme olasılıkları, yaşı daha ileri olan öğrencilere kıyasla daha fazla. Yaşı ileri olan öğrenciler, daha yavaş okuyabiliyor ve dikkatleri kolay dağılıyor, oysa genç öğrenciler derslere daha kolay konsantre oluyor. Ayrıca iş hayatı veya yüksek öğretim için Türkçe öğrenmek isteyenlerin ihtiyaçları farklıdır. Daha eğitimli öğrencilerin akademik Türkçe öğrenmesi gerekirken, günlük hayatta kullanmak üzere Türkçe öğrenmek isteyen öğrenciler konuşmaya odaklanabilmelidir. Okuma yazma bilmeyen öğrenciler alfabeyi öğrenmeye odaklanmalıdır.

Öğrencilerin hepsi, ortak Avrupa kılavuzuna göre derecelerini belirlemek üzere düzey belirleme sınavına girer. Merkezler daha sonra öğrencileri farklı sınıflara böler. Bu sınavlar, düşük okuryazarlığın farklı düzeylerini belirlemeye yönelik değildir. Öğrencilerin ihtiyaçları farklı olsa da genellikle kullanılan eğitim metodu ve içeriği aynıdır. Derslerin herkes açısından daha faydalı olması için, öğrencileri eğitim düzeylerine ve ne tür Türkçe öğrenmek istediklerine göre farklı sınıflara ayırmak gerekir:

> Suriyelilerin eğitim düzeyleri farklı olabiliyor. Bazıları okuma yazma bilmiyor, bazılarının eğitim düzeyi çok düşük, bu kişiler kurslarla pek ilgilenmiyor ve kurslara devam etmekte zorlanıyor. Bu kursların sadece konuşma amaçlı olduğunu düşünüyorlar ve kursları çok akademik buluyorlar. Bu nedenle, bu kişilere yönelik konuşma kursları, başkaları içinse daha akademik kurslar olmalı bence. Bir başka mesele de kurslara katılan kişilerin farklık eğitim geçmişlerine sahip olmaları; örneğin ben bir mühendisim, eşim de öğretmen. Okuma yazma bilmeyen ve az eğitimli kişilerle aynı sınıfta okuyoruz, öğretmen aynı dersi tekrar tekrar ve çok yavaş bir şekilde anlatıyor, biz de sıkılıyoruz. (66. Görüşme)

Öğretmenler açısından bu kadar heterojen bir sınıfla başa çıkmak, özellikle öğretmenler bu konuda yeterli eğitim almadıkları için zor oluyor. Konuştuğumuz öğretmenler, karma sınıfta ders vermenin zor olduğunu söyledi. Bir örnekte, öğretmen alfabeyi öğretmekle başlamak zorunda kalmış ve sınıftaki diğer kişiler çok sıkılmış (70. Görüşme). Bu nedenle kimi merkezlere okuma yazma bilmeyen kişiler alınmıyor ve kurslara katılım için okuryazar olmak ön şartı var.

Görüşülen kurumlardan biri çözüm olarak, okuryazar olmayan kişilere bir temel verebilmek ve sınıftaki bütün öğrencilerin daha iyi bir deneyim yaşayabilmesini sağlamak için, kurs başlamadan birkaç hafta önce "alfabe kursu" düzenliyor. Paydaşlar, okuryazarlık kampanyası başlatıldığında, derslerin hızlandırılmış şekilde verildiğini söyledi (120 saat yerine 76 saat). Hızlandırılmış okuryazarlık eğitimi vermek, öğrencilerin yetkinlik düzeylerindeki farkları azaltabilir. Çevrimiçi programlar (daha önce belirtildiği gibi),

modüler oldukları ve daha esneklik sağladıkları için faydalı olabilir. Paydaşlardan biri, öğrencilerin öğretmenle bir arada çalışarak en uygun modülle başlayıp ilerleyebildiği bir programdan bahsetti. Bu sayede öğretmenler okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin arasındaki farklara göre hareket edebilir. (90. Görüşme)

Kursları Farklı İhtiyaçlara Göre Düzenlemek

Öğrencilerin dil konusunda farklı ihtiyaçları olabilir. Genel olarak dil öğrenen kişilerin ihtiyaçları arasındaki farklar, öğrencilerin nihai amaçlarından dolayı ortaya çıkıyor. En önemli konu, mültecilerin çoğunun "sağ kalmalarına" veya günlük ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olacak şekilde dil öğrenmeleridir. En önemli konu mültecilerin hastaneye gitmek, otobüse binmek, markete gitmek, banka hesabı açmak, çocuklarını okula kaydettirmek, çalışma izni başvurusunda bulunmak, vb. için gereken ifade tarzlarını ve kelimeleri öğrenmeleridir. Bazı kurumlar resmi olmayan dersler veya atölye çalışmaları düzenleyerek sadece bu yetkinliklere odaklanmaktadır. Bu tür durumları ele aldıkları ve uygulama yaptıkları dersler düzenlenmektedir:

> Bu [mültecilerin] ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz: hastaneye gitmek, soru sormak, doğru telaffuz, alışveriş yapmak, otobüse binmek, bakkala gitmek... Pratik yapa yapa öğrenmelerini sağlıyorum. Harflerin nasıl okunacağını öğrenmek istiyorlar. Eğleniyoruz. Tartışıyoruz. Pazarda aldatılmak istemiyorlar. (93. Görüşme)

Görüşülen bazı kişiler, mesleki dili öğrenmeye ihtiyaç olduğunu belirtti. Öğrenilmek istenen dilin özellikleri, istihdam türüne bağlıdır. Serbest çalışan kişilerin ihtiyaçları, ev işi yapanların veya hizmet sektöründe çalışanların ihtiyaçlarından farklıdır. Örneğin satış, restoran, çağrı merkezi, gayrimenkul ve turizm gibi sektörlerde çalışanlar için konuşma becerisi özellikle temeldir.[18]

Valilik, inşaat sektöründe çalışan işçilere iş başında Türkçe öğretmek için, Almanya'da denenmiş müfredattan yola çıkarak bir müfredat geliştirme girişiminde bulundu ancak henüz Türkiye'de uygulamaya geçirilmedi. "Göçmen Eğitiminde İşyeri Zenginleştirilmiş Dil Kursu Projesi" veya "Welcome projesi" için bir konsorsiyum kuruldu. Bireylerin mesleki eğitimlere katılabilmesi için A2 düzeyinde dil bilmeleri gerektiği için, mesleki eğitime yönelik programlarda genellikle mesleki eğitimden önce bir dil eğitimi unsuru da programa dahil ediliyor. Ancak burada da normal kurslardaki sistem uygulanıyor, yani bu programlar meslek eğitiminin özel ihtiyaçlarına göre hazırlanmış değil.

Akademik Türkçe

Öğrenciler ve paydaşlar da akademik Türkçe öğrenme ihtiyacından bahsetti. İSMEK ve HEM'lerdeki normal dersler genellikle üniversitelerde gereken okuma ve yazma düzeyini karşılayamıyor. Üniversitelerdeki (TÖMER veya diğer) dil merkezleri veya bazı özel merkezler, üniversite eğitimine yönelik olarak algılanıyor. Bu seçenekler pahalı ancak (yukarıda anlatıldığı gibi) kurs ücretleri burs programlarıyla karşılanabiliyor. Bu programlarda öğrencilere kendi alanlarında akademik makaleler verilerek kendi alanlarına has kelimeleri öğrenmeleri sağlanıyor. Kimi merkezlerde akademik Türkçe kursunda ele alınan konu hakkında konuşmak üzere öğretim görevlileri derse davet ediliyor. Sınıfta okunacak akademik makaleleri içeren ve genellikle merkezlerin hazırladığı çeşitli akademik kitaplar da var:

18 Gokce Uysal, Baran Alp Uncu, and Merve Akgul, "Suriyeli Gençlerin İşgücü Piyasasına Uyumunda Dil Engeli," Research Note (İstanbul: Bahcesehir University Center for Economic and Social Research (Betam), May 10, 2018), https://betam.bahcesehir.edu.tr/2018/05/suriyeli-genclerin-isgucu-piyasasina-uyumunda-dil-engeli/.

> Akademik Türkçe'de şöyle bir şey yapıyoruz... Sosyal bilimler fakültesinden akademisyenler çağırıyoruz, mesela edebiyattan bir öğretmen, ekonomi ve idari bilimlerden bir öğretmen geliyor ve kendi bölümlerini ve terminolojilerini anlatıyor. Her hafta öğretmen geliyor... Devamlı kendi terimlerini ve kavramlarını anlatıyorlar. Aynı zamanda öğrencilerle bir gün boyunca kendi alanları hakkında konuşuyorlar... Hem terminoloji öğreniyorlar hem de okuyacakları bölüm hakkında bilgi ediniyorlar. Diğer günlerde de [fen bölümünden] kendi öğretmenlerimiz akademik Türkçe için kendi akademik kitaplarımızla ders yapıyor ve kendi yeni kitaplarımızı kullanıyoruz. (29. Görüşme)

Konuşmayı Öğrenme İhtiyacı

Yüksek öğretim görmek isteyenlerin ve okuma yazmayı daha iyi öğrenmek isteyenlerin aksine, diğer öğrencilerin çoğu Türkçe pratik yapma ihtiyacından bahsetti. Sınıfta dilbilgisi öğrenmek yeterli değil. Öğrenciler sınıf içinde ve dışında daha çok konuşamamaktan şikayetçi çünkü dersler genellikle metinlere aşırı bağlı oluyor ve öğrenciler sınıf dışında Türklerle iletişim kuramıyor:

> Sınıfta daha çok konuşmak istiyoruz ama öğretmen bize hala A1 düzeyinde olduğumuz için konuşmazsınız diyor. (67. Görüşme)

> Diyalog, diyalog istiyorum. Mesela yazma veya dilbilgisi o kadar önemli değil. Diyalog ve konuşma daha önemli. (69. Görüşme)

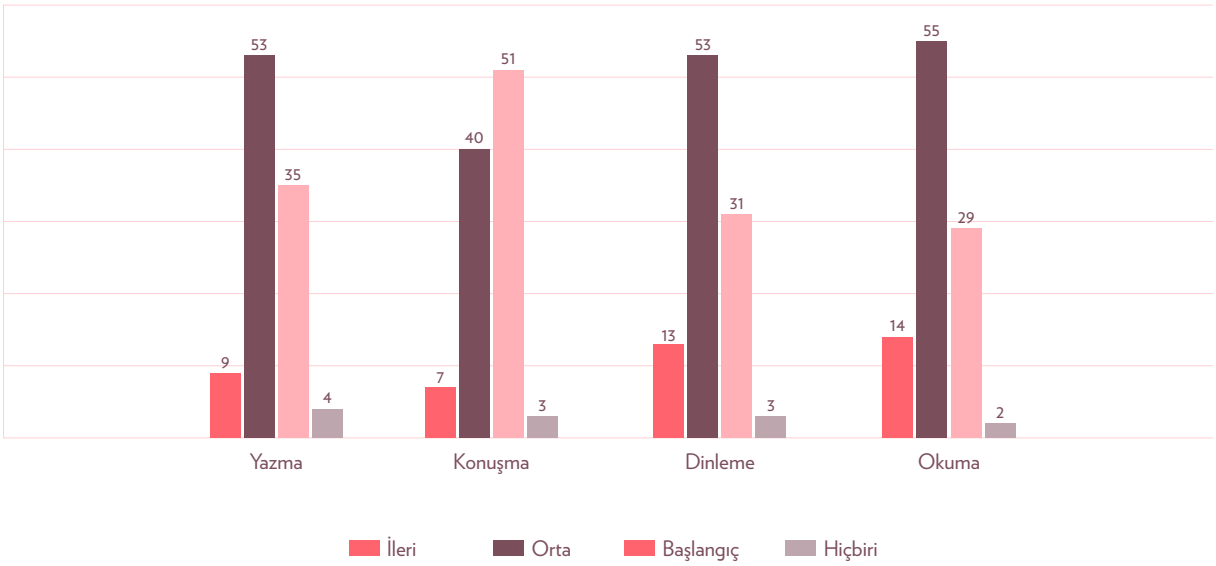
Öğrenciler pratik yapmazlarsa, dilbilgisi kursunun düzeyi ne olursa olsun konuşmalarının ilerlemediğini düşünüyorlar. Günlük temaslar için kurslar tek başına yeterli olmuyor. Konuşmayı öğrenmeden bütün kurs seviyelerini tamamlayan kişileri veya tam tersi derslere gitmeden konuşmayı öğrenen kişileri örnek gösteriyorlar. Hep dinlemenin konuşmaktan daha kolay olduğu düşünülüyor; öğrenciler Türkçe konuşan kişilerin söylediklerinin çoğunu anladığı ancak yanıt veremediği için moralleri bozuluyor:

> Şimdi bir Türk gelip konuştuğunda ne dediğini anlıyoruz ama cevap veremiyoruz. Daha [kelimeleri birbirine] bağlayamıyoruz... Kursa başladığımızda birkaç kelime biliyorduk ama öğretmenimiz sayesinde yeni kelimeler öğrendik ancak yine de bu [kelimeleri birbirine] bağlayamıyoruz. Umarım kurs bitince konuşabileceğiz. (104. Görüşme)

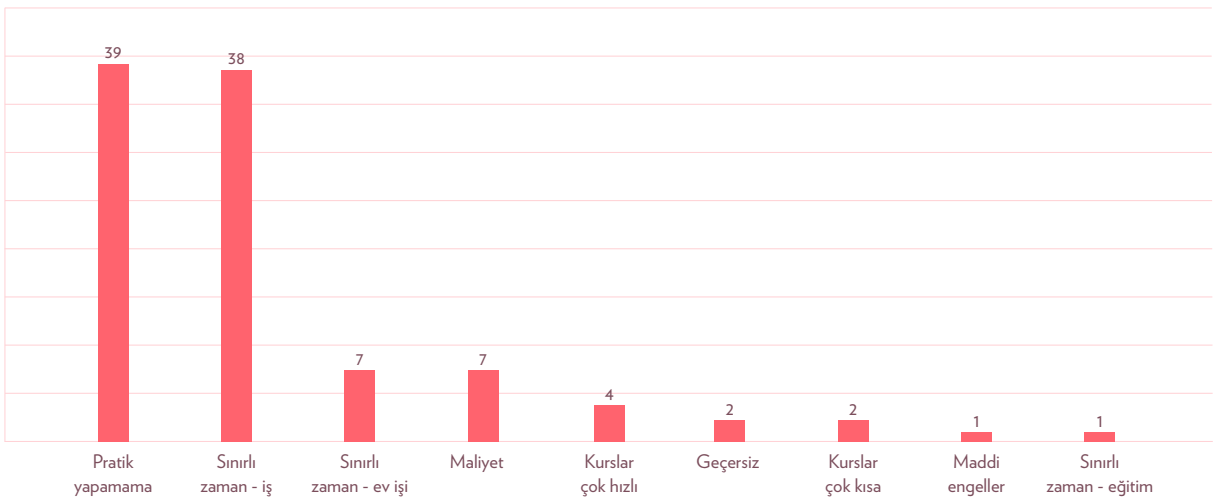
Anket sonuçlarına göre, katılımcılar genel olarak konuşma ve yazma becerilerini, okuma ve dinleme becerilerinden daha düşük olarak algılıyor ve değerlendiriyor. Daha çok kişi okuma (%14) ve dinleme (%13) becerilerinin, yazma (%9) ve konuşma (%7) becerilerine kıyasla gelişmiş düzeyde olduğunu belirtti. Benzer şekilde daha çok kişi, okuma (%55) ve dinleme (%53) becerilerinin, konuşmaya (%40) kıyasla orta düzeyde olduğunu belirtti. Buna karşın daha çok kişi konuşma (%51) ve yazma (%35) becerilerinin, dinleme (%31) ve okuma (%29) becerilerine kıyasla başlangıç düzeyinde olduğunu belirtti.

Dil öğrenmede karşılaşılan en önemli zorluklar, pratik yapmama (%39) ve iş nedeniyle çalışacak az zaman olması (%38) olarak görünüyor.

Dil becerisi algısı (%)

Türkçe öğrenirken karşılaşılan en büyük zorluk (%)

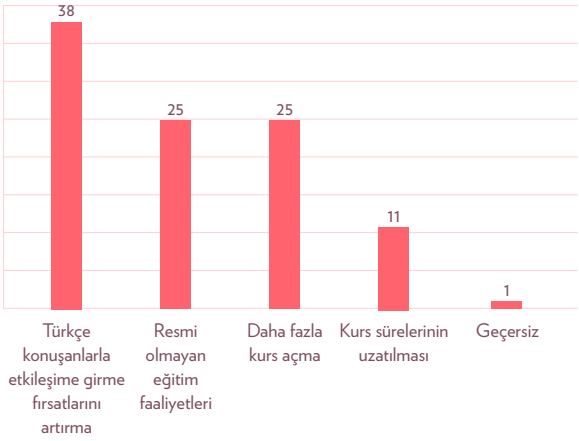

Bir uzmana göre, bir dili kullanmanın farklı yöntemleri var; yani sınıfta öğrenilen dil, günlük hayatta kullanılan dilden farklı. Bu nedenle söz konusu uzman günlük hayatta pratik yapmanın öneminden bahsetti (98. Görüşme). Sınıflarda konuşma pratiği yapmanın, bütün sınıfın Arapça bildiği durumlarda özellikle zor olduğu belirtildi. Sınıf gözlemlerimizde de bu durum teyit edildi; Arapça konuşanlar sınıfta aralarında Arapça konuşuyor, birbirlerine açıklamalarda bulunuyor ve sınıftaki tartışmalar konusunda yorum yapıyordu (19. Görüşme). Bazı öğretmenler kural olarak öğrencilerden aralarında Arapça konuşmamalarını ve birbirleriyle Türkçe konuşmaya çalışmalarını istiyor.

Sınıf Dışında Türkçe Konuşma Pratiği Yapmak

Öğrencilerin konuşmakta zorlanmaları, Türklerle ilişki kurmalarını engelliyor. Komşularıyla temasa giremediklerini hissediyorlar ve etkileşime giremeleri sonucu pratik yapacak fırsatları olmuyor. Bazıları sınıf dışında Türkçe konuşma pratiği yapamadıklarını söylüyor. Anket sonuçlarına göre katılımcılardan çoğu (%38) Türkçe konuşanlarla daha çok konuşma fırsatına ihtiyaçları olduğunu söylüyor. Ayrıca daha çok resmi olmayan faaliyete (%25), daha çok kursun açılmasına (%25) ve kurs sürelerinin uzatılmasına ihtiyaç olduğunu (%11) belirtiyorlar.

Dil öğrenme deneyimini iyileştirmek (%)

Bir kuruma göre, Suriyeliler sınıfta öğrendikleri Türkçeyi park, pazar gibi yerlerde kullansa bile, gerçek diyaloglar yapmadıklarını düşünüyorlar. Türkçe konuşan kişilerle sosyalleşmiyorlar, sadece Suriyelilerle sosyalleşiyorlar (3. Görüşme). Genellikle Türklerle temasları, sadece öğretmenleriyle veya merkezin idarecileriyle yaptıkları konuşmalarla sınırlı. Öğrencilerin gün boyunca Türkçe konuştukları tek zaman, derste geçirdikleri zaman oluyor.

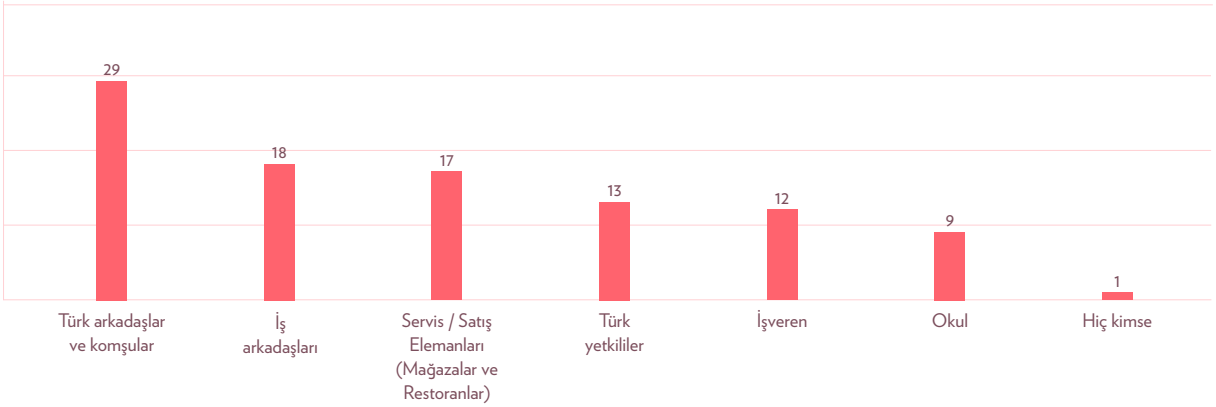
Bu sorun, Suriyelilerin yoğun olduğu yerlerde yaşayanlar için daha da önemli. Bu kişilerin yakınlarında çok sayıda Suriyeli arkadaş ve komşu olması, Türklerle temasa geçme olasılıklarını daha da azaltıyor. Bir kadın Bursa'da yaşayan kızının, bütün arkadaşları Türk olduğu için çok daha hızla akıcı şekilde Türkçe konuşmaya başladığını söyledi. Kendisi ise İstanbul'da Suriyelilerle yaşadığı için pek bir şey öğrenememişti ve hala A1 düzeyindeydi.

Türk arkadaşlara sahip olmak özellikle üniversite öğrencileri, Türklerle çalışanlar ve Türk komşularıyla arkadaş olan Suriyeliler açısından dil becerilerini geliştirmede temel faktör olarak belirtilmiştir. Bu sayede pratik yapma imkanları oluyor:

> İki Türk kız arkadaşım vardı. Bana çok faydaları oldu. Yazmayı bilmediğimi bildikleri için, ikisi de bana hep mesaj gönderiyordu. (63. Görüşme)

Suriyelilere en çok kiminle Türkçe iletişime geçiyorsunuz diye sorulduğunda, birçoğu Türk arkadaşlar ve komşular (%29) yanıtını verdi; daha sonra sırada iş arkadaşları (%18), servis ve satış elemanları (%17), Türk yetkililer (%13) ve işverenler (%12) geliyor.

Suriyelilerin Türkçe iletişim kurduğu kişiler (%)

Sosyal Etkileşimi Artırma Önerileri

Öğretmenler ve kurumlar, daha çok pratik yapma ihtiyacı olduğunun farkında. Bir kurum, kursun içeriğine ve dil eğitimi müfredatına sosyal dili ve konuşmaya dayalı dili dahil etmenin önemine dikkat çekti (79. Görüşme). Kimi kurumlar, konuşma dersleri düzenliyor veya Türklerle temas etme imkanı yaratıyor. Türk üniversite öğrencilerini yabancı öğrencilerle sistemli biçimde Türkçe konuşmak üzere gönüllü olmaya teşvik ediyorlar (98. Görüşme). Görüşülen kimi kişiler, belediyelerde konuşma merkezleri açılmasını veya Suriyeliler ve Türkler arasında kültürel etkileşim faaliyetleri düzenlenmesini önerdi:

> Kadınlar ve erkekler için sosyal entegrasyon projeleri düzenledik ama erkekler çalıştığı için onlara yönelik projeler yapmak kolay değil... Kadınlar için yemeğe giriş programları düzenledik. Mağazalarda kullanılabilecek yemek kartları verdik, belediyeler de mutfak açtı. Kadınlar bu mutfaklarda bir araya geldi ve kendi yemeklerini pişirdi; örneğin biri falafel pişirdi, diğeri trileçe. Gerçekten iyi bir projeydi. Altı belediyede küçük gruplar halinde düzenlendi. (58. Görüşme)

Bazı kurumlar, bu tür projelere Türk katılımcıları çekmenin genelde zor olduğundan bahsetti. İlçede (belediye başkanı, diyanet, STK'lar ve siyasi partiler gibi) çeşitli derneklerle ve kuruluşlarla bir arada çalışan kurumlar, yerel halkla zaten bağ kurmuş olduğu için en başarılı kurumlar oluyor.

Paydaşlardan biri, Türk gönüllüleri Suriyelilerle eşleştirme konusunda belediyelerden yardım almayı önerdi. Gönüllülerle Suriyeliler arasında bir bağ kurulması amacıyla, hayır kurumları için beraber yemek pişirmek gibi ortak hedefe yönelik çalışmalar yapılabilir. Söz konusu paydaş, Suriyeli kadınların başka kadınlara Kuran'ı öğretebileceğini veya Ramazan sırasında iftar için yemek değiş tokuşu yapılabileceğini söyledi. Bu girişimler İSMEK'in yemek pişirme kursuyla entegre olabilir (80. Görüşme). Bir başka paydaş, Türk komşulardan dil koçu olarak faydalanılmasını önerdi. Bazı belediyeler, Suriyeli ve Türk katılımcılardan oluşan karma gruplar için seyahatler düzenliyor. Suriyelilerin Arapça konuşmasına izin vermiyorlar. Bir Türk, bir Suriyeli yan yana oturuyor. Belediye onlara otobüs ve ekipman veriyor (91. Görüşme). Belediyenin düzenlediği ücretsiz geziler sayesinde katılımcı bulunabiliyor. Bazı okullarda (Türk ve

Suriyeli) anne ve babaları bir araya getiren sosyal günler düzenleniyor. Bir müdür, senede bir defa müzik ve yiyecek olan eğlence günü düzenlediklerini ve bu günlerin faydalı olduğunu söyledi (102. Görüşme).

Bu tür faaliyetler, her iki taraf için de faydalı olduğunda daha başarılı oluyor. Örneğin bazı konuşma kulüplerinde, Türkçe öğrenen kişiler yabancı dil olarak Türkçe öğretmeni olmak isteyen Türk öğrencilerle eşleştiriliyor. Türkler de Türkçe öğrenmeye çalışan yabancı öğrencilerle çalışma deneyimi elde ettikleri için faydalanıyor. Ayrıca bu tür faaliyetler özgeçmişlerine gönüllü çalışma deneyimi olarak yansıyor. Hatta paydaşlardan biri katılım sertifikası dağıttıklarını söyledi:

> Belirli bir saat bizim için çalışırsanız, özgeçmişinize koyabileceğiniz bir katılım sertifikası vereceğiz dedik. Bu tür gönüllü faaliyetlerinde bulunmak özgeçmişlerinde iyi görünüyor. Ayrıca bazıları Arapça veya İngilizce öğrenmek ve yabancılarla tanışmak istiyordu. Bir araya geldiler ve hafta sonu buluşup bir saat Arapça, bir saat Türkçe konuşma planı yaptılar. İyi oldu. (99. Görüşme)

Dile dayalı etkileşim, etkileşimin iki tarafı için de faydalı oluyor. Bazen Arapça öğrenmek isteyenler kendileri Türklerle temasa geçiyor. Dil merkezleri, Arapça öğrenmek isteyen Türklerle Türkçe öğrenmek isteyen Suriyelileri eşleştirme etkinlikleri düzenliyor:

> Dersler arasında happy hour düzenleyerek Türkçe ve Arapça derslerindeki kişileri bir araya getiriyor, pratik yapmak amacıyla önceden belirlenmiş bir konuda konuşmalarını sağlıyoruz. (16. Görüşme)

Bu tür faaliyetler düzenleyen merkezler, faaliyetlerin eğitim amaçlı ve sistemli olması gerektiğini belirtiyor. Bazen faaliyet sırasında konuşulacak konuşmayı önceden belirliyorlar, tartışmayı yönlendirmek amacıyla egzersizler veya soru listeleri hazırlıyorlar. Resmi olmayan konuşma pratiği de tercihen sistemli ve müfredatın bir parçası olacak şekilde yapılmalıdır. Bir merkez, Arapçayı tanıtmak amacıyla bir toplantı düzenledi. Bu toplantıya hem Türkçe hem de Arapça konuşanlar katıldı. Bu organizasyonun başında Türk milli marşı bir Suriyeli ve Türk tarafından Türkçe ve Arapça okundu. Daha sonra şiir okuma gibi başka faaliyetler de yapıldı.

Öğrencilerden biri, HEM'lerin Türkler ve Suriyeliler için bir arada okuma yazma sınıfları düzenlemesini önerdi. Bir kurum, hem Türkler hem de mülteciler için Arapça dersleri ve okuma yazma kursları düzenleyeceğini duyurdu. Ayrıca öğretmenlerden biri, yabancılara doğru telaffuzu öğretmek ve sözlü dil ile yazılı dil arasında farkı anlatmak için diksiyon dersleri verdiğini söyledi.

Eğitim Malzemeleri

Yabancılara Türkçe öğretmek için sık kullanılan ve kabul gören az sayıda kitap seti var: Hitit (Ankara Üniversitesi TÖMER), İstanbul (İstanbul Üniversitesi TÖMER), Yedi İklim (Yunus Emre Enstitüsü) ve Gazi (Gazi Üniversitesi) seti. Bu setler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği normlara göre hazırlanmıştır. Söz konusu kitaplarda renkler, çizimler ve metinlerin yoğunluğu açısından içerik farklı biçimlerde sunulmasına rağmen, kitaplar genel olarak üniversite öğrencisi olacak kişiler için hazırlanmıştır. Yukarıda anlatıldığı şekilde farklı ihtiyaçları olan kişilere göre hazırlanmamıştır.

Hangi kitapların kullanılacağı, merkezlerde farklı mekanizmalara göre belirlenmektedir. Bazen daha kapsamlı kararlar verilmekte, kitaplar birkaç merkeze ve şubeye dağıtılmaktadır. Bu durumda kitaplar ya üçüncü bir taraf tarafından (büyük STK'lar) finanse edilip bakanlık aracılığıyla ücretsiz dağıtılmakta, ya da STK'lar tarafından doğrudan öğrencilere verilmektedir. Kimi durum-

larda ise merkezi karar verebilmek için ihale açılmakta, ihale sonucu belirli yayıncılarla anlaşılmaktadır. Merkezler genellikle bu kitap setlerini inceler ve öğretmenlerin deneyimlerine göre karar verir:

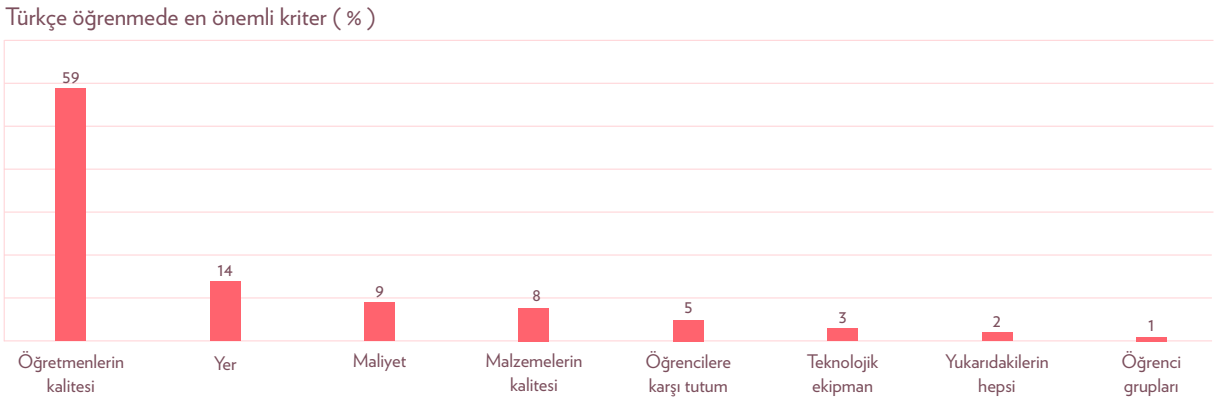
> Hitit ve Ankara zor. Bunları kesinlikle kullanmıyoruz. Bütün öğretmenlerle bu konuyu konuştuk. [Türkçe ders kitaplarının] hepsini inceledik. Daha sonra birkaç öğretmenden oluşan bir komisyon kurduk. Mevcut ve yeni kitapları inceledik. Baktık, araştırdık. (17. Görüşme)

Bu konudaki karar nadiren merkezin idarecisine, koordinatöre veya öğretmene bırakılıyor. Yapılan görüşmelerde bu setler hakkında farklı tercihler ortaya çıktı. Kimileri, konuşma dili yazma dilinden farklı olduğu için bu kitaplarda diksiyonun da olması gerektiğini düşünüyor. Kimileri ise Türk kültürünün temsil edilmesinin önemli olduğunu ve kitaplarda ele alınması gerektiğini belirtirken, kimileri de konuların güncellenmesi gerektiğine dikkat çekti. Bu kitaplardaki dilbilgisi içeriğinin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamadığı, yani ilk düzeyler olan A1 ve A2'nin çok basit ve konuşma için yetersiz olduğu, B2'den sonraki düzeylerin ise çok ileri olduğu yönünde eleştiri yapıldı:

> Bu kitapta sorun var. Mesela A1'de sadece şimdiki zaman ele alınıyor ama sınıfta konuşurken geçmiş zamanı kullanıyoruz. Zaten öğrenciler otomatik olarak sorduğu için bu konuyu ekstra olarak öğretmemiz gerekiyor. Tabii bütün konular bir kitapta ele alınamaz. Örneğin hayvan isimleri yok ama meyveler var. (17. Görüşme)

Kimi paydaşlar daha çok eğitim malzemesine, yani okuma yazma öğretmeye uygun malzemeye ihtiyaç olduğunu belirtti. Okuryazarlık öğretmek için, Türk ilkokullarında kullanılan okuma yazma kitaplarından yararlanılıyor. Yabancı yetişkinlere okuma yazma öğretmek için kitap yok. Ayrıca özellikle Arapça konuşanlara yönelik kitaplara ihtiyaç olduğu belirtildi. Üstelik mevcut kitaplarda öğrencileri eğitim görecekleri alana hazırlamak için akademik Türkçe öğretmeye yönelik içerek yok. Merkezler farklı kitaplar veya malzemeler kullanıyor.

3. TEMA: ÖĞRETMENLERİN YETKİNLİKLERİ

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%59), dil öğrenmede en önemli kriterin "öğretmenlerin kalitesi" olduğunu belirtti.

Öğretmenin kalitesi, öğrencilerin bakış açısından daha önemli. Öğretmenlerini sevenlerin başarılı olma olasılığı daha yüksekken, öğretmenlerinden memnun olmayan öğrencilerin motive olamadıkları görüldü. Öğrenciler, öğretmenleri sayesinde başarılı olduklarını söylüyor:

> Öğretmenimiz bize bu dili sevdirdi... Dil konusundaki başarım ağırlıklı olarak onun sayesinde. (82. Görüşme)

Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişki, özellikle öğrencilerin Türkçe temas kurduğu tek kişi öğretmenleri olduğu için dil öğrenme açısından çok önemli. Gözlemlerimizi göre olumlu öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrenmeye daha çok zaman ayrılmasını sağlıyor. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de öğretmenlerin kendilerini öğrencilerine yakın gördüğü ve aile ilişkisi gibi ilişkiler kurdukları ortaya çıktı. Bazıları öğrencileriyle ders sırasında güldüklerini söylüyor. Sık sık öğrencilerin öğretmenleriyle paylaşmak üzere derse yiyecek getirdiğinden bahsediliyor. Öğrenciler bu ilişkinin önemini şöyle anlatıyor:

> Moralimizi ya bozuyorlar ya da yükseltiyorlar... Öğretmen bizi çok yüreklendiriyor, kendimize olan güvenimizi artırıyor... Hassas çocuklar gibiyiz. Burada mülteciyiz. Tek bir kelimeyle moralimiz yükseliyor, tek bir kelimeyle moralimiz bozuluyor. (104. Görüşme)

Öğretmen Seçimi ve Meslek İçi Eğitim

Milli Eğitim Bakanlığı, bakanlık ile protokol imzalayan bütün HEM'lerin ve STK'ların, Türk dili veya edebiyatı dalında üniversite derecesi olan öğretmenlerle çalışmasını şart koşuyor. Ancak bu bölümlerde yabancı değil, Türk öğrencilere dil ve edebiyat eğitimi vermek öğretilmektedir. Bu programların sadece birkaçında, yabancı dil olarak Türkçe öğretme konusu birkaç saat boyunca ele alınmaktadır:

> Eğitim fakültelerinde Türkçe öğretme bölümleri var. Bu bölümlerde yabancılara da Türkçe öğretiliyor ancak yine de süre yetersiz. Dersler, o kültüre ait öğrencilere yönelik hazırlanmış. (29. Görüşme)

Paydaşlar, Türk dili ve edebiyatı bölümü mezunu olan ancak ikinci dil olarak Türkçe öğretme sertifikasına sahip olmayan kişilerin yetersizliğine dikkat çekti.[19] Yabancıların ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını genellikle öğretmenler kendileri çözmek zorunda kalıyor. Ayrıca birçok öğrenci, öğretmenlerinin çok hızlı ilerlediğini söyledi. Halbuki üniversitelerde bulunan TÖMER merkezlerindeki öğretmenler, YÖK tarafından belirlenen farklı kriterlere uymak zorunda. İkinci dil olarak Türkçe öğretmek konusunda sertifika almış olmaları gerekiyor. Bu şartların yanı sıra, her bir merkezin öğretmen seçme konusunda kendi yönetmeliği var. Kimilerinde yazılı sınavlar ve görüşmeler yapılıyor, farklı farklı testlerin sonuçları değerlendiriliyor. Öğretmenlerin kendini geliştirmeye ne kadar istekli oldukları, enerji düzeyi, diksiyon gibi kriterlere de bakılıyor.

Öğretmenlerin yetersizliğine çözüm bulabilmek için bazı merkezlerde öğretmenlere meslek içi eğitim veriliyor. Bazılarına vücut dili ve hizmet eğitimi de veriliyor. Kimi eğitimler ise daha uygulamalı oluyor, derslere katılmayı ve gözlem yapmayı içeriyor. Bazen öğretmenler ders verirken daha deneyimli meslektaşları veya üstleri onları gözlemliyor ve ders sonrasında geri bildirim veriyor. Standartlaşmış bir eğitim olmadığı için, bütün merkezlerde Avrupa Ortak Çerçeve Programı'nın kılavuzunda belirtilen müfredatın uygulanmasına rağmen, yabancı dil öğretmek konusunda eğitim yetersiz olduğu için farklı uygulamalar ortaya çıkıyor.

Sertifika Programları

Yabancılara Türkçeyi ikinci dil olarak öğretme ihtiyacı Türkiye'de yeni doğduğu için, yavaş yavaş gelişmekte olan bu alanda az sayıda eğitim programı var. Görüşülen öğretmenlerden bazıları üniversiteler veya merkezler tarafından verilen sertifikaları veya lisansüstü programları tamamlamış. Yunus Emre Enstitüsü veya üniversitelerdeki TÖMER merkezleri gibi yerlerde köklü programlar var. Diğer merkezler ise aşamalı olarak kendi programlarını geliştirmiş.

Söz konusu sertifikalar standart değil. Merkezlerin sunduğu programların saatleri, süresi ve müfredatı farklı oluyor. Yunus Emre Enstitüsü'nün sertifika programı ilk geliştirilen programlardan biri. Kurslar dört hafta boyunca günde 10 saat, haftada beş gün düzenleniyor, teori ve TÖMER'de pratik içeriyor. Marmara Üniversitesi gibi başka yerlerde ise yaklaşık bir aylık dönemde toplam 90 saat eğitim veriliyor. Sertifikalarda genellikle dört becerinin de öğretilmesine odaklanılıyor. Kimilerinde teoriye daha fazla ağırlık verilirken, kimi programlarda gözleme ve değerlendirme kriterlerine göre işlenen ders canlandırmalarına yer veriliyor. Bu kursların sonunda öğretmenin yetkinlik düzeyini belirlemek üzere sınavlar düzenleniyor.

Görüşmelerde bu sertifika programlarının eksikliklerine dikkat çekildi. Bazı katılımcılar bu sertifika programlarındaki teori bölümünün zayıf olduğunu, öğrencilerle pratik uygulamaya aşırı ağırlık verildiğini söyledi. Kimi durumlarda ise öğretmenler, sertifika programında gerçek hayattan uygulamaların eksik olduğunu söyledi. Müfredatın süresinin kısa olduğunu söyleyenler de oldu. Bunun sonucu olarak, malzemeler yüzeysel olarak ele alınıyor:

> Hayır, tabii ki yetersiz buldum. Aldığım eğitim zaten dört aylık olduğu için, ders verirken, ders anlatırken kendi kendime bir şeyler öğrendim. Yani dört aylık eğitim, yabancılara Türkçe öğretmek için yeterli bir eğitim değil. (91. Görüşme)

Öğretmenlere eğitim veren merkezlerle yapılan görüşmelerde, çok sayıda mültecinin yaşadığı bölgelerdeki belediyeler gibi kurumlarla iş birliği

19 Türkçe'yi ikinci dil olarak öğretmek Türkiye gibi Türkçe konuşulan bir ülkede yaşayan öğrencilere Türkçe öğretmek anlamına gelir (Türkçe-konuşmayan bir ülkede yaşayan öğrencilere yabancı dil olarak Türkçe öğretmek anlamının aksine).

yaparak mültecilere ders verecek öğretmenlere eğitim verdiklerini söylediler:

> Geçen sene İstanbul'daki bütün öğretmenlerini eğittik. Kurum olarak genellikle öğretmenlere eğitim veriyoruz. Yeni başlayan öğretmenlere ders veriyoruz. Çünkü yabancı öğrencilere Türkçe öğretmek, normal Türkçe dersi vermekten tamamen farklı bir alan. (28. Görüşme)

Bu programların ve müfredatın standart olmaması ve içeriğin, sürenin ve yaklaşımın bir merkezden diğerine değişmesi temel sorundur. Bu programlar geçici olarak ortaya çıkmış ve yabancılara Türkçe öğretmek için daha çok öğretmene ihtiyaç duyuldukça sayıları artmıştır.

Eğitim Sertifikaları Konusunda Öneriler

Başka ülkelerde de ikinci dil eğitimi hakkında sorunlar yaşanmış ve öğretmen eğitimini hazırlamak ve yaygınlaştırmak için çözümler geliştirilmiştir. Almanya'da 2015'te yaşanan mülteci akınından önce, ikinci dil olarak Almanca öğretmek isteyen öğretmenlerin lisans ve lisansüstü derecesi alması ve staj yapması zorunluydu. Ancak öğretmen sayısı az olduğu için bazı üniversitelerde özellikle ülkeye yeni gelenlere Almanca öğretmek için bir sömestrlik sertifika programları geliştirildi. Böyle bir programın direktörünün söylediği gibi, programın amacı Almanca veya Almanca dilbilimi okumuş kişilere üç modüle dayanarak eğitim vermektir: (1) Çok dillilik ve dille temas, (2) yabancı dil edinimi ve eğitimi, (3) pratik ve yansıtma. (51. Görüşme)

Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerinin hem teori hem de uygulamalı deneyim içeren ve standartlaştırılmış bir eğitim almasının olası çözümlerinden biri, ünlü Başka Dilleri Konuşanlara İngilizce Öğretme Sertifikası'dır (CELTA). CELTA'nın ana fikri, eğitimi alanlara öğretimin nasıl olduğunu öğretmek değil göstermektir. Ödev verilir, egzersiz yapılır, öğrencilerle görüşmeler yapılır ve hatalar analiz edilir. Bu eğitimde, öğrencilere aşağıda belirtilen üniteler / konular hakkında eğitim verilen oturumlar yapılır. Ders planı hazırlamak, öğretim canlandırmaları, geri bildirim vermek ve yazılı ödev vermeyi içerecek şekilde öğretmenlik uygulamaları da yapılır (89. Görüşme). Tavsiye edilen ve her birine 1.5-6 saat süre ayrılan eğitim konularının detayları 1. şekilde verilmektedir (95. Görüşme).

- Sınıf yönetimi: Etkinlik yönergeleri, tahtayı kullanmak, düzeltmek, grup çalışmaları organize etmek, öğrencilerin ne yaptığını kontrol etmek, geri bildirim vermek
- Dilbilgisi, kelime bilgisi, okuma, yazma, dinleme ve konuşmayı öğretmek
- Dil analizi: Öğrencilerin sorunlarını anlamak, kendi dilini öğrencilerin bakış açısından analiz etmek
- Teknolojiyi kullanmak: Uygulamalar, anketler, vb.
- Kurs kitaplarını uyarlamak, farklı türde sorular, test yapma, kısa sınav hazırlama
- Tek dilli sınıflarda eğitim vermek: Bir şeyi anlatmak için ne zaman ana dil kullanılabilir, yeni başlayanlara eğitim vermek
- İşlevsel dil: Bir şey istemek, sipariş vermek, sınıfta örnek uygulama yapmak, hesabı istemek; düzeltmek
- Mültecilere özel modüller: Okuma yazma bilmeyen bireyleri eğitmek, sosyal / psikolojik boyutlar, travma konusunda hassas olmak

İkinci dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerden Türk dili veya edebiyatı derecesinin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı ya da YÖK tarafından tanınan standart bir sertifika alma şartı da aranmalıdır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNCHR) Milli Eğitim Bakanlığı ile uygulamaya geçirdiği girişimlerde, tanımış enstitülerle bir arada çalışılarak programa öğretmen eğitimi boyutu katılmaktadır. Benzer şekilde BM Kalkınma Programı'nın çevrimiçi programında, özellikle söz konusu programın özel tarzına ve müfredatına göre öğretime odaklanan bir öğretmen eğitimi boyutu vardır. İkinci dil öğretmenleri için dil eğitimi konusunda görüştüğümüz uzmanlardan biri, çok sayıda eğitmene eğitim vermek konusunda önerilerde bulundu. Birkaç uzman öğretmenin eğitildiği kademeli bir model önerdi. Söz konusu uzmanlar daha sonra başka eğitmenleri veya öğretmenleri eğitebilir veya sabit sayıda tam zamanlı eğitmen, sürekli olarak öğretmen gruplarına eğitim verebilir (95. Görüşme). Bu paydaş ayrıca ikinci dil eğitiminde Türk öğretmenlerin profesyonelleşmesine ihtiyaç olduğunu da söyledi (95. Görüşme). YADOT adlı kurum, her dönem düzenlediği konferanslara Türkiye'de kendi alanında profesyonel olarak çalışan konuşmacıları ve katılımcıları davet ederek bu sürece katkıda bulunuyor.

Suriyelilere Eğitim Vermeye Yönelik Müfredat Hazırlamak

Suriyelilere ikinci dil olarak Türkçe öğretmek için müfredata dahil edilmesi gereken konularla ilgili bazı somut öneriler getirildi. Sertifika müfredatında, Suriyeli mültecilere özel örneğin "psikolojik ve sosyolojik arka plan, Arapça dilbilgisi ve ortak yönler" gibi modüller olmalıdır (95. Görüşme).

Öncelikle bazı paydaşlar, mültecilerle çalışacak olan öğretmenlerin travmatik deneyimler yaşamış ve psikolojik olarak hassas durumda olan gruplarla nasıl çalışmak gerektiğini öğrenmesinin önemli olduğunu belirtti. Örnek olarak bahsedilmemesi gereken hassas konularla (aile, anavatan, vb.) ilgili bilinçlendirme veya öğretmenleri belirli ihtiyaçlara yanıt verebilecek hale getirmek sayılabilir:

> Özellikle Suriyelilere ders verebilmek için psikoloji eğitimi almak gerekli. Öğrencilerin bazıları anne babalarını kaybetmiş, tepkileri olabiliyor. Bazıları bayılıyor, bazıları sınav sırasında panik atak geçiriyor ve titriyor. (99. Görüşme)

İkincisi, sertifika programında farklı düzeylerde öğrenciler içeren sınıflarda nasıl eğitim ve uygulamalar yapılabileceği hakkında bilgiler olabilir. Daha önce belirtildiği gibi, kimi merkezlerde çok farlı düzeylerde öğrenciler olabiliyor. Kimi öğrenciler kendi dillerini veya Latin alfabesini okumayı ve yazmayı bilmezken, kimileri çok eğitimli olabiliyor. Multimedya malzemeleri kullanarak, uygun etkinlikler düzenleyerek, dersleri daha eğlenceli ve etkileşimli hale getirerek öğrencileri öğrenmeye motive etme becerileri sürece dahil edilmelidir.

Üçüncüsü, daha önce hiç Türkçe bilmeyen öğrencilere dil öğreten kişilere öğretilebilecek özel beceriler vardır. Öğretmenin sınıfa bilgi ve talimat verebilmesi için özellikle ilk düzeyde bu konu çok önemlidir. Öğrencilerin verilen mesajı anladığından emin olmak için drama, tiyatro, çizim veya uygulamalı faaliyetler yapılması önerilmektedir. Paydaşlar, ilk haftalarda öğretmenin Arapça bilmemesinin anlaşmayı zorlaştırdığını belirttiler. Bu nedenle Türkçe bilmeyen öğrencileri kaybetmemek için öğretmenlere bu öğrencilere ulaşabilmeyi öğretmek önemlidir.

Bazı paydaşlar birinci dili Türkçe olmayan öğretmenlerin işe alınmasını önerdi. Bu öğretmenler Türkçe öğrenen öğrenciler için rol modeli olabilirler. Sınıftaki öğrencilerin çoğunun birinci dilinin Arapça olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin temel Arapça bilgisi öğrencilerle olan iletişimi güçlendirecektir. Gözlemlerimize göre Arapça bilmek dersleri daha

çekici hale getiriyor. Örneğin öğretmenler biri, A1 düzeyinin ilk dersinden beri bütün öğrencilerin dikkatini kesintisiz üç saat boyunca tutmayı başarmış, bunu yaparken rol yapmış, çeşitli dilleri kullanmış, komedi yapmış, Arapça dilbilgisinden örnekler vermiş ve (sınıftaki gözlemlere dayanarak) Arapça ve Türkçe arasındaki ortak ve farklı yönleri göstermiştir. Temel Arapça bilgisine sahip öğretmenler, Arapça dilbilgisinin faydalı olduğunu belirttiler. Osmanlıca okumuş olanlar da bu bilgiden faydalanmıştır. Bazı öğretmenler öğrencilerden biraz Arapça öğrendiklerini söyledi. Öğrenciler öğretmen Arapça bildiğinde soru sorabildikleri ve öğretmenle iletişime geçebildikleri için kendilerini daha rahat hissediyor:

> Anlamları hem Arapça hem de Türkçe söylüyor ki daha iyi anlayalım... Doğrusu bizi çok rahat ettiriyor çünkü Türkçe bizim için zor. Ne demek diye sorduğumuzda Arapça anlatıyor... Bize öğretmeninizi değiştiriyoruz deseler, gelmeyiz. [Gülüşmeler] (104. Görüşme)

Genel olarak yabancı öğrenciler için hazırlanmış malzemeleri kullanan ve sadece Suriyeli veya Arapça konuşan öğrencilerle karşı karşıya olan öğretmenler, bu hedef kitleye yönelik ders yapabilmek ve öğrencilere daha etkin şekilde ulaşabilmek için ek araçlar kullanma konusunda eğitim alabilir. Bazı öğretmenler Arapça bilmenin faydalı olduğunu söylese de, nadiren de olsa kimi merkezler ve öğrenciler, ortak bir dil olmamasını tercih ettiklerini belirttiler. Öğretmenlerin sınıfta sadece Türkçe kullanmasının önemine değindiler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yetişkin mülteciler için dil eğitiminin önemi göz önünde bulundurulduğunda tüm Suriyeli yetişkinlere daha sistematik bir biçimde ulaşmaya yönelik ulusal bir politika geliştirilmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi için devlet düzeyinde Türkiye'nin Suriyelileri ağırlayan ev sahibi ülke konumunda olduğuna ve Suriyelilerin varlığını kabul etme yönünde bir yaklaşım değişimine ihtiyaç var. Almanya'nın göç ülkesi olduğunu kabullenmesi ve göçmenlere yönelik dil eğitimini de kapsayan entegrasyon politikaları geliştirmesi birkaç on yıl sürdü. Ayrıca, ulusal bir politika ve strateji geliştirmek için çeşitli bakanlıklarla, yani Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'yla koordinasyon içinde çalışmak gerekir. Bu süreçlerin geliştirilmesinde ve kolaylaştırılmasında STK'lara ve diğer kurumlara özel bir rol verilmelidir. Suriyelilerin Türkiye'de uzun süreli kalışlarına paralel olarak, dil öğrenmeyi yüreklendirmek için Türk vatandaşı olmak ile Türkçe öğrenmek arasında bir bağ oluşturulmalıdır. Kamu kurumlarındaki yetkililer, finansman konusunda protokollerle daha merkezi bir sisteme geçilmesini tercih ediyor gibi görünmektedir. Ancak şimdiye kadar bu girişimler proje tabanlı, girişimlerin süreleri ve kaynakları yerel düzeyde kısıtlı olmuştur. Dil eğitimine erişim konusunu sürdürülebilir politikalara dayalı bir biçimde daha kapsamlı hale getirmek fikri resmi söylemde ele alınmamaktadır. Finansman sona erdiğinde uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için, devlet çalışmalarının dil eğitimi konusunda çalışan sahadaki aktörlerle iş birliği içinde geliştirdikleri kapsamlı bir stratejiye odaklanması gerekir. Ayrıca öğrenme sürecini değerlendirme, takip etme ve denetleme işi bireylerin inisiyatifine bırakılmaktansa, merkezi düzeyde ele alınmalıdır. Kimin hangi kursa gittiği, kimin kursa katılmadığı takip edilmeye çalışılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı (e-yaygın veri tabanıyla) bu konuda veri toplamaktadır ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü geçici koruma kapsamında kayıt altına alınmış bireylerle ilgili bütün verilere sahiptir. Bu veriler bir araya getirilerek eğitime erişim hakkında bilgi elde edilebilir.

Mültecilerin Dil Derslerine Erişimi

1 | **Kapasite:** HEM'ler örneğin okullarla ve belediyelerle bir arada çalışarak yetişkinlere kurs düzenlemek için farklı mekanları kullanmaya başladı. Ancak bu aşamada, bu iş birliği okulların ve HEM'lerin istek düzeyine dayanmaktadır. Bazı HEM'lerin ve belirli sayıda okulun bu tür dersler vermesi şart koşulmalı, gerekli taraflara uygun kaynaklar sağlanmalıdır.

2 | **Merkeze mesafe:** Kimi girişimlerde servis araçlarıyla veya ulaşım masraflarının karşılanması yöntemiyle ulaşım sağlanmaktadır. Yukarıda bahsedilen şekilde, HEM'lerle bir arada çalışılarak mahallelerdeki okullarda ders verilmesi daha sistematik bir çözümdür.

3 | **Öğretmen sayısı:** Öğretmen sayısının yetersizliği sonucu ortaya çıkan sınırlı kapasite sorununu çözmek için HEM'ler aracılığıyla Türk gönüllüleri "dil koçu" olmak üzere eğitme girişimleri başlatılabilir. Bu sayede aynı mahalledeki Türkler ve Suriyeliler arasında ilişki kurulması sağlanabilir. Bu yaklaşım, yukarıda bahsedildiği şekilde çok sayıda Suriyelinin yaşadığı mahallelerdeki okullarda ders verme girişimiyle bir arada benimsenebilir.

4 | **Zaman kısıtları:** Kursların zamanı, katılımcılarla görüşülerek belirlenmelidir.

Kursların zamanının, birçok girişimde yapıldığı üzere öğrencilerin ihtiyacına göre belirlenmesi konusunda daha esnek davranılmalıdır. Bir başka seçenek olarak, Avrupa ülkelerinde uygulanan model benimsenerek ülkeye yeni gelen mültecilere dil eğitimi verilirken aynı zamanda maddi destek sağlayan optimal çözüm benimsenebilir. BM Kalkınma Programı ve Yunus Emre Enstitüsü'nün çevrimiçi eğitim sistemi çerçevesinde, yüz yüze "karma eğitim yaklaşımı" ile çevrimiçi kursları bir araya getiren bir program geliştirilmiştir.

5 | **Maliyet:** HEM'lerdeki ve belediyelerdeki kurslar ücretsizdir. YTB, öğrenci adaylarının üniversitelerdeki dil merkezlerinde okumasının maliyetini karşılamak üzere sınırlı sayıda burs vermektedir. Ancak halihazırda bu burslardan yararlanan kişi sayısı kısıtlıdır ve bu sayının ileride daha da azalması olasıdır. Akademik Türkçe dersi almak isteyen Suriyeliler için (devlet üniversitesi harçlarında olduğu gibi) kursların ücretsiz yapılması politikası benimsenebilir.

6 | **Çocuk bakımı sorumluluğu:** Kimi STK'lar kendi merkezlerinde kısıtlı da olsa çocuk bakımı hizmeti sunuyor. Bu hizmet özellikle dil eğitimi almak isteyen kadınlar için faydalı. Okullarda uygulanan kurslarda, anneler sınıfta eğitim alırken, yakındaki başka bir sınıfta çocuklara bakmak üzere bir okul çalışanı görevlendirilebilir. Çocuk bakım hizmetinin olmadığı durumlarda, öğretmenler annelerin çocuklarını sınıfa getirmelerine ve oyalamalarına izin verebilir.

7 | **Aileden izin almak:** Sınıflardaki veya merkezlerdeki faaliyetlere aile üyelerinin katılması güven ortamının yaratılmasını sağlar ve aile dinamiklerini kadınların derslere katılmasına izin verilecek şekilde olumlu etkiler.

8 | **Kurslar hakkında bilgi:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, dil öğrenmek için mevcut fırsatları, nerelerde hizmet sunulduğunu ve kurslara kayıt şartlarını içeren (Almanya'daki "Meinwegnachdeutschland.de" web sitesine benzer) bir web sitesi hazırlayabilir. Arapça olması gereken bu web sitesi hakkında bilgiler, kayda geçmiş bütün Suriyelilere SMS olarak gönderilebilir ve sosyal medyada tanıtım yapılabilir. Bu bilgilere web sitesinden ulaşamayacaklar için, bilgileri mevcut Göç İdaresi çağrı merkezi (telefon no 157) verebilir. Çağrı merkezi, söz konusu kişileri en yakın merkezdeki kurslara kaydettirecek Arapça konuşan bir kişiye yönlendirebilir. Bu web sitesinde yukarıda bahsedilen çevrimiçi programlar da duyurulabilir. Bu rapor hazırlanırken, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü "Live in Turkey" adlı bir web sitesinin yanı sıra, konu hakkında sınırlı bilgi içeren bir mobil uygulama hazırlıyordu.

9 | **Ağızdan ağıza bilgi aktarımı** önemli bir yöntemdir. Halihazırda HEM'ler daha önce öğretmenlik yapmış bazı Suriyelileri, Türkçe kursları hakkında Suriyelilere bilgi vermek üzere işe alıyor. Söz konusu bilgiler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile koordineli şekilde daha sistematik olarak yayılabilir.

10 | **Hukuki statü:** Dil derslerine başvurmanın veya sertifika almanın ön şartı, yasal olarak kayıtlı statüsüne sahip olmak olmamalıdır.

Farklı ihtiyaçlar

1 | **Sınıflardaki öğrencilerin profili:** Öğrenciler, okuryazarlık düzeylerine ve Türkçe öğrenme nedenlerine göre ayrılmalıdır. Bu amaçla iş ya da meslek, konuşma veya yüksek öğretim amacıyla mı Türkçe öğrenildiğine göre farklı müfredatlar hazırlanmalı, ayrıca söz konusu kurslardan önce işlenmek üzere yetişkinlere özel (belki de hızlandırılmış) okuma yazma müfredatı hazırlanmalıdır. Mesleki dil eğitimi, Welcome projesi kapsamında geliştirilen müfredata uygun şekilde meslek içi eğitimin bir parçası olabilir. Yukarıda bahsedilen çevrimiçi programlar, öğretmenlere farklı okuryazarlık düzeylerine göre ders işleme esnekliği sağlayabilir.

2 | **Eğitim malzemeleri:** Mevcut eğitim malzemeleri yüksek öğretime hazırlanan öğrencilere yöneliktir; yukarıda belirtildiği şekilde farklı amaçlara ve gruplara yönelik (farklı okuryazarlık düzeylerine göre hazırlanmış) ders kitapları geliştirilebilir.

3 | **Pratik yapmak:** Anadili Türkçe olan kişilerle temasa geçme fırsatları yaratılarak daha yoğun pratik yapılması ve (konuşma ve yazma konusunda) daha aktif becerilerin gelişmesi sağlanmalıdır. Türkler ve Suriyeliler için iki tarafın da faydalanacağı, önceden planlanmış ve hep beraber yapılabilecek etkinlikler düzenlemek iyi bir çözüm olabilir. Bir başka çözüm de mahallelerde gönüllü bulmak ve bu gönüllüleri eğitmektir. Bu kişiler, iki tarafın da faydalanacağı faaliyetler veya konuşma grupları için Suriyeliler ile Türkleri bir araya getiren "dil koçları" olabilir. Bu tür girişimler, belediyeler tarafından HEM'lerle koordinasyon halinde düzenlenebilir. Bu yaklaşım, özellikle komşularıyla etkileşime giremediği için faaliyetlere katılmayan kadınlar açısından faydalı olabilir. Bu girişime Arapça öğrenmek, yabancılar için Türkçe öğretmeni olmak veya gönüllü çalışma deneyimi elde etmek isteyen Türkler katılabilir. Okuma yazma dersleri de hem Türkler hem de Suriyeliler için düzenlenmelidir.

Öğretmenlerin yetkinlikleri

1 | **Öğretmen seçme kriterleri:** Öğretmenlerin "başka dil konuşanlara Türkçe öğretme" konusunda diploma sahibi olması veya (YÖK gibi) bilinen, merkezi bir kurumdan yabancılara Türkçe öğretmek için sertifika almış olması şart olmalıdır.

2 | **Öğretmen eğitimi:** Yabancılara Türkçe öğretmek için teorik ve pratik yöntemleri ve deneyimleri dengeli biçimde içeren, standart bir müfredat olmalıdır. CELTA iyi bir örnektir.

3 | **Eğitimin içeriği:** Eğitimde özellikle mültecilerin eğitimine yönelik üniteler olmalıdır; örneğin Arapça konuşanlara temel düzeyde Türkçe ve Arapça dil bilgisi öğretmek, travmatik deneyimler yaşamış mültecilerle çalışmak, öğretim biçimini farklı ihtiyaçlara göre ayarlamak, öğrencileri motive etmek ve dersleri daha etkileşimli hale getirmek. Okuma yazma bilmeyen mültecilere öğrenmeyi öğretmek gerekir ve okuma yazma bilen kişilerin var olduğunu varsaydığı en temel becerilerle başlamak gerekir;[20] bu sorun, iki dilli eğitmenlerle veya eğitmenin yanında çalışacak iki dilli bir asistanla çözülebilir.

4 | **Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN)** programının çıkış stratejisinin bir parçası olarak, gelecekte Suriyelilerin dil eğitimi sonrasında mesleki eğitimine destek verilmesi yönünde bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Ancak bu

20 John Benseman, "Adult Refugee Learners with Limited Literacy: Needs and Effective Responses," *Refuge: Canada's Journal on Refugees* 30, no. 1 (May 6, 2014): 93–103.

planlara geçmeden önce, yukarıdaki meselelerin sistematik biçimde ele alınmasını sağlayan bir yapı olmalıdır. İnsani yardımdan sürdürülebilir sosyal hizmetlere geçebilmek için, Türk kamu yetkililerinin dil öğrenimi konusunda net bir strateji oluşturmak amacıyla ortak bir çalışma yürütmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Benseman, John. "Adult Refugee Learners with Limited Literacy: Needs and Effective Responses." *Refuge: Canada's Journal on Refugees* 30, no. 1 (May 6, 2014): 93–103.

CAP, IPC, and IAI. "Trends in Turkish Civil Society." *Center for American Progress*, July 10, 2017. https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2017/07/10/435475/trends-turkish-civil-society/.

Çelik, Çetin. "Disadvantaged, but Morally Superior: Ethnic Boundary Making Strategies of Second-Generation Male Turkish Immigrant Youth in Germany." *Identities*, March 22, 2017, 1–19. doi:10.1080/1070289X.2017.1305218.

Cloeters, Gabriele, and Souad Osseiran. "Healthcare Access for Syrian Refugees in İstanbul: A Gender-Sensitive Perspective." Workshop Report. İstanbul: İstanbul Policy Center, January 2019.

Danış, Didem, and Dilara Nazlı. "A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in İstanbul." *International Migration*, August 24, 2018. doi:10.1111/imig.12495.

DGMM. "Ministry Of Interior Directorate General Of Migration Management." Governmental Website. *DGMM*, January 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/temporary-protection_915_1024_4748_icerik.

Diehl, Claudia, and Matthias Koenig. "God Can Wait – New Migrants in Germany Between Early Adaptation and Religious Reorganization." *International Migration* 51, no. 3 (2013): 8–22. doi:10.1111/imig.12093.

Erdoğan, Murat. *Suriyeliler Barometresi: Suriyeli-lerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.

Heinemann, Alisha M. B. "The Making of 'Good Citizens': German Courses for Migrants and Refugees." *Studies in the Education of Adults* 49, no. 2 (July 3, 2017): 177–95. doi:10.1080/02660830.2018.1453115.

Hohberger, Wiebke. "Opportunities in Higher Education for Syrians in Turkey: The Perspective of Syrian University Students on the Educational Conditions, Needs and Possible Solutions for Improvement." İstanbul Policy Center, March 2018.

İçduygu, Ahmet. "Turkey and International Migration 2012-13." Report Prepared for The Annual Meeting of the OECD Expert Group on Migration Paris, November 27-29th 2013. İstanbul: Mirekoc: Migration Research Program at the Koç University, November 2013.

IYF. "Opportunities for Syrian Youth in İstanbul: A Labor Market Assessment." İstanbul: International Youth Foundation (IYF), January 2018.

Nimer, Maissam, and Tuygun Oruç. "Sustainable Approaches to Humanitarian Assistance in the Field of Language Education for Adults Refugees in Turkey." İstanbul: İstanbul Policy Center, March 2019.

Öktem, Kerem. "Turkey's New Diaspora Policy: The Challenge of Inclusivity, Outreach and Capacity." İstanbul: İstanbul Policy Center, August 2014.

Özden Şenay, Oula Ramadan. “Syrian Women’s Perspectives on Life in Turkey - Rights, Relations and Civil Society.” İstanbul: Badael Foundation, 2019.

Refugees Association - Mülteci Derneği. “Number of Syrians in Turkey - May 2019,” June 21, 2019. https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=IwAR2rU93yNuCkxa1Va20sGq6blxD_CQU9v8kDdP5pi4_fILWao79mhYJADBo.

UN Women. “Needs Assessment of Syrian Women and Girls Under Temporary Protection Status in Turkey.” Ankara, June 2018.

Uysal, Gökçe, Baran Alp Uncu and Merve Akgül. “Suriyeli Gençlerin İşgücü Piyasasına Uyumunda Dil Engeli.” Research Note. İstanbul: Bahçeşehir University Center for Economic and Social Research (Betam), May 10, 2018. https://betam.bahcesehir.edu.tr/2018/05/suriyeli-genclerin-isgucu-piyasasina-uyumunda-dil-engeli/.

“YTB.” *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)*, 2019. https://www.ytb.gov.tr/.

EKLER

Ek A: Görüşmeler Listesi

N.	Tarih	Kurum	Yer	Ünvan
Devlet Kurumları				
20	2018.11.09	Belediye	İstanbul, Fatih	Koordinatör
23	2018.11.13	İŞKUR	İstanbul, Beyoğlu	Direktör
55	2018.12.03	YTB Türkiye Bursları	Ankara	Uzman
56	2018.12.03	YTB Türkiye Bursları	Ankara	Uzman
57	2018.12.03	YTB Türkiye Bursları	Ankara	Uzman
71	2018.12.13	Milli Eğitim Bakanlığı - Hayat Boyu Öğrenme Bölümü	Ankara	Kurumsal İletişim Direktörü
72	2018.12.13	Milli Eğitim Bakanlığı - Hayat Boyu Öğrenme Bölümü	Ankara	Proje Uzmanı
73	2018.12.13	Milli Eğitim Bakanlığı - Hayat Boyu Öğrenme Bölümü	Ankara	Proje Uzmanı
74	2018.12.13	Milli Eğitim Bakanlığı - Hayat Boyu Öğrenme Bölümü	Ankara	Protokol
75	2018.12.18	İŞKUR	İstanbul, Beyoğlu	Proje Koordinatörü
101	2019.01.04	Milli Eğitim Bakanlığı - Hayat Boyu Öğrenme Bölümü	İstanbul, Fatih	Hayat Boyu Öğrenme Müdürü
102	2019.04.12	Fuat Soylu Ortaokulu	İstanbul, Şişli	Direktör
107	2019.06.17	Göç İdaresi Merkezi	Ankara	Proje Koordinatörü
STK'lar				
1	2018.09.06	Hayata Destek	İstanbul, Küçükçekmece	Proje Görevlisi
2	2018.09.13	SGDD-ASAM	İstanbul, Beyoğlu	Koordinatör
3	2018.09.13	SGDD-ASAM	İstanbul, Beyoğlu	Koordinatör
11	2018.10.11	Hayata Destek	İstanbul, Küçükçekmece	Geçim Kaynağı Görevlisi
12	2018.10.11	Hayata Destek	İstanbul, Küçükçekmece	Toplum Merkezi Yöneticisi
14	2018.10.11	Hayata Destek	İstanbul, Küçükçekmece	Geçim Kaynakları Proje Görevlisi
21	2018.10.11	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)	Ankara	Koruma Sorumlusu
41	2018.11.22	Joblinge	Berlin, Mitte	Meslek merkezi

N.	Tarih	Kurum	Yer	Ünvan
44	2018.11.23	Diakoniewerk Simeon Gmbh Jugendmigrationsdienst	Berlin, Treptow-Köpenick	Çalışan
46	2018.11.24	Ulme 35	Berlin	Kurucu Üye
49	2018.11.26	Flüchtlingskirche	Berlin	Gönüllü
53	2018.12.03	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)	Ankara	Eğitim Sorumlusu
54	2018.12.03	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)	Ankara	Eğitim Sorumlusu
58	2018.12.04	WALD	İstanbul, Fatih	Proje Koordinatörü
59	2018.12.04	WALD	İstanbul, Fatih	Takım Lideri
78	2019.01.10	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)	Ankara	Yetişkin Dil Eğitimi Müdürü
79	2019.01.16	Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitim Derneği (YADOT)	İstanbul	Koordinatör
80	2019.01.16	Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitim Derneği (YADOT)	İstanbul	Müdür
84	2019.02.19	Mülteciler Derneği	İstanbul, Sultanbeyli	Eğitim Koordinatörü
85	2019.02.27	Açev	İstanbul, Mecidiyeköy	Direktör
86	2019.03.06	Mülteciler Derneği	İstanbul, Sultanbeyli	Fon & Ağ Kurma Sorumlusu
87	2019.03.06	Mülteciler Derneği	İstanbul, Sultanbeyli	Dış İlişkiler
93	2019.03.18	Kadav	İstanbul, Beyoğlu	Kurucu/Direktör
106	2019.05.25	Yunus Emre Enstitüsü	Ankara	Uzman
Dil merkezleri				
6	2018.09.27	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Fatih	İletişim Müdürü
8	2018.10.01	Goethe Institute	İstanbul, Beyoğlu	Direktör
9	2018.10.02	İSMEK	İstanbul, Fatih	Editör Yardımcısı
10	2018.10.02	İSMEK	İstanbul, Fatih	Editör
15	2018.10.31	Halk Eğitim Merkezi	İstanbul, Fatih	Müdür Yardımcısı
16	2018.11.07	İSMEK	İstanbul, Fatih	Dil Koordinatörü
22	2018.11.13	Goethe Institute	İstanbul, Beyoğlu	Koordinatör
27	2018.11.16	Halk Eğitim Merkezi	İstanbul, Fatih	Müdür Yardımcısı
28	2018.11.18	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Tophane	Akademik Koordinatör
29	2018.11.19	Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul, Davutpaşa	Yönetici

N.	Tarih	Kurum	Yer	Ünvan
30	2018.11.19	İSMEK	İstanbul, Esenler	Öğretmen
31	2018.11.20	AkademİstanbuI	İstanbul, Fatih	Kurumsal İletişim Direktörü
32	2018.11.20	AkademİstanbuI	İstanbul, Fatih	Eğitim Danışmanı
33	2018.11.20	AkademİstanbuI	İstanbul, Fatih	Genel Müdür
40	2018.11.22	VHS	Berlin, Antonstrasse	Dil Merkezi
43	2018.11.23	Integrationskursträger dtz-bildung & qualifizierung	Berlin, Neukölln	Yönetici
50	2018.11.27	VHS	Berlin, Pankow	Program Direktörü
52	2018.11.30	Moabit Hilft	Berlin, Turmstrasse	Kurucu/Gönüllü
77	2019.01.10	Bea	Berlin, Brandenburg	Koordinatör
89	2019.03.12	Uluslararası Eğitim Enstitüsü	İstanbul, Kağıthane	Müdür
92	2019.03.14	Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul, Davutpaşa	Fakülte
94	2019.03.18	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	İstanbul, Küçükçekmece	Direktör
95	2019.03.21	Uluslararası Eğitim Enstitüsü	Ankara	Ankara Direktörü
96	2019.03.25	Marmara Üniversitesi	İstanbul, Göztepe	Öğretmen Eğitmeni
97	2019.03.25	Marmara Üniversitesi	İstanbul, Göztepe	Öğretmen Eğitmeni
99	2019.03.28	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi	İstanbul, Fatih	Müdür
105	2019.05.08	Halk Eğitim Merkezi	İstanbul, Beyoğlu	Müdür
Öğretmenler				
4	2018.09.15	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Fatih	Öğretmen
5	2018.09.27	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Fatih	Öğretmen
7	2018.09.27	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Fatih	Öğretmen
13	2018.10.11	Hayata Destek	İstanbul, Küçükçekmece	Öğretmen
17	2018.11.07	İSMEK	İstanbul, Fatih	Uzman Dil Öğretmeni
39	2018.11.20	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğretmen
70	2018.12.12	WALD	İstanbul, Sultangazi	Öğretmen
76	2019.01.10	Joblinge	Berlin	Alman Öğretmen
91	2019.03.13	Mülteciler Derneği	İstanbul, Sultanbeyli	Öğretmen
103	2019.04.16	Cezayirli Gazi Hasanpaşa İlkokulu	İstanbul, Kasımpaşa	Proje Koordinatörü

N.	Tarih	Kurum	Yer	Ünvan
Akademisyenler				
42	2018.11.22	Humboldt University	Berlin	Fakülte
45	2018.11.23	Evangelische Hochschule	Berlin	Fakülte
51	2018.11.28	Humboldt University	Berlin	Fakülte
60	2018.12.04	University Duisburg-Essen	Duisburg-Essen	Fakülte
88	2019.03.11	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	Fakülte
90	2019.03.12	University of Minnesota	Duluth, Minnesota	Fakülte
98	2019.03.26	University College London	Londra	Ders veren
Öğrenciler				
18	2018.11.07	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
19	2018.11.09	İSMEK	İstanbul, Fatih	Bir grup öğrenci
24	2018.11.14	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
25	2018.11.14	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
26	2018.11.14	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
34	2018.11.20	Belediye	İstanbul, Fatih	Öğrenci
35	2018.11.20	Belediye	İstanbul, Fatih	Öğrenci
36	2018.11.20	Belediye	İstanbul, Fatih	Öğrenci
37	2018.11.20	Belediye	İstanbul, Fatih	Öğrenci
38	2018.11.20	Belediye	İstanbul, Fatih	Öğrenci
47	2018.11.25	Goethe Enstitüsü	Berlin	Öğrenci
48	2018.11.25	Goethe Enstitüsü	Berlin	Öğrenci
61	2018.12.11	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
62	2018.12.11	İSMEK	İstanbul, Fatih	Öğrenci
63	2018.12.11	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Beyoğlu	Öğrenci
64	2018.12.11	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Beyoğlu	Öğrenci
65	2018.12.11	İstanbul Üniversitesi	İstanbul, Beyoğlu	Öğrenci
66	2018.12.12	WALD	İstanbul, Sultangazi	Öğrenci
67	2018.12.12	WALD	İstanbul, Sultangazi	Öğrenci

N.	Tarih	Kurum	Yer	Ünvan
68	2018.12.12	WALD	İstanbul, Sultangazi	Öğrenci
69	2018.12.12	WALD	İstanbul, Sultangazi	Öğrenci
81	2019.01.17	AkdemİstanbuI	İstanbul, Fatih	Öğrenci
82	2019.01.17	AkdemİstanbuI	İstanbul, Fatih	Öğrenci
83	2019.01.17	AkdemİstanbuI	İstanbul, Fatih	Öğrenci
100	2019.03.28	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi	İstanbul, Fatih	Öğrenci
104	2019.04.16	Cezayirli Gazi Hasanpaşa İlkokulu	İstanbul, Kasımpaşa	Bir grup öğrenci

İPM

İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ

İstanbul Politikalar Merkezi
Bankalar Caddesi No: 2 Minerva Han 34420
Karaköy, İstanbul Türkiye

+90 212 292 49 39
+90 212 292 49 57
@ ipc@sabanciuniv.edu
w ipc.sabanciuniv.edu

ISBN: ????